

ლოცვანი
და
განმარტებანი

დაიბეჭდა უწმინდესისა და უნეტარესის,
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის
ილია II-ის ღოცვა-კურთხევით

ლ ო ც ვ ა ნ ი
და
გ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ა ნ ი

თბილისი
2000 წელი

ლოცვა ღვთისმსახურების ჟამს ჩვენგან ფხიზელ ყურადღებას, გონებისა და გულის მონაწილეობას, სულიერ აღმაფრენას ითხოვს. მრავალი კვერექსი ეკლესიაში ქრისტიანს მოუწოდებს „აღუსრულოს ვედრება თვისი“ უფალ ღმერთს და იმაზე მიუთითებს თუ რაზედ შვენის ლოცვა, ასე მაგალითად: ზეგარდამო მშვიდობისა და ცხოვრებისათვის სულთა ჩვენთასა უფლისა მიმართ ვილოცოთ. ამის გამოც ზოგიერთ ეკლესია-მონასტერში „უფალო შეგვიწყალებ“-ი (საგალობელი კვერექსის მუხლებს შორის) საკმაოდ გრძლად იგალობება, რათა ლოცვისთვის დრო მისცეს მორწმუნეს და რომ მან გულთ შესძლოს შეთვისება დიაკვნისაგან წარმოთქმულისა.

ღვთისმსახურების ჟამს წარმოთქმული ზოგიერთი კვერექსი პირდაპირ ლოცვის სახითაა ჩამოყალიბებული და მორწმუნემ იგი მხოლოდ უნდა გაიმეოროსლა დიაკონთან ერთად, მაგალითად შემდეგი: შეგვეწიენ, გვაცხოვნენ, შეგვიწყალებ და დაგვიცვენ ჩვენ, ღმერთო, შენითა მადლითა.

წინამდებარე წიგნი, რომელშიც განმარტებულია აზრი და გრძნობა ღვთისმსახურთა კვერექსებისა და ასამაღლებლებისა, შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ერთგვარი სახელმძღვანელო ლიტურგიაზე ლოცვისას.

ეკლესია ღმრთისა ცხოველისაჲ სუბი და სიმბოცე ჭეშმარიტებისაჲ

(1 ტიმოთეს მიმართ 3.15)

ეკლესია ღვთის საყდარია, ერის შესავედრებელი სახლია და სხეული ქრისტესი, უფლის სძალია, ნათლისღების წყლით განწმედილი და უფლისავე პატიოსანი სისხლით დანამული, შემკულ-ალბეჭდული სულიწმიდის საცხებელით. ეკლესია ქვეყნიური ცაა მორწმუნეთა სალოცავად და ღვთის სადიდებლად.

ჭეშმარიტება და ხსნა მინიჭებული აქვს ერთი მხოლოდ ეკლესიას – ასეთია ეკლესიის შეგრძნება და აღიარება. ადამიანები გაამაყდნენ საკუთარი წარმატებებით, შეიყვარეს საკუთარი თავი ღმერთისა და მოყვასის დავიწყებამდე. როგორ მიიღებს ამაყი ადამიანი სწავლებას ეკლესიაზე, რადგან ვიდრე მიიღებდეს ამ სწავლებას, უპირველეს ყოვლისა უნდა განთავისუფლდეს ეგოისტური სიყვარულისა და თავნებობისაგან, დაემორჩილოს ეკლესიას და ისწავლოს ადამიანის სიყვარული, თავმდაბლობით დააყენოს საკუთარი თავი სხვებზე დაბლა. თანდათანობით

უცხო ხდებოდა ადამიანებისათვის ეკლესიური აზროვნება, ვიდრე სავსებით არ გაუქრათ შეხედულება ეკლესიაზე, როგორც ახალ ქრისტესმიერ ცხოვრებაზე. ქრისტე თვითონ ამბობდა, რომ აღაშენებს ეკლესიას, მაგრამ განა დღეს ვინმე ღაპარაკობს ეკლესიაზე? არა, ახლა ამჯობინებენ ილაპარაკონ ქრისტიანობაზე და ამასთან ქრისტიანობას განიხილავენ როგორც რომელიღაც ფილოსოფიურ ან ზნეობრივ სწავლებას. ეს ყალბი მინაშენი ქრისტიანობისა ეკლესიაზე, ამჯერად, როგორც შხამი, თვით საეკლესიო მრევლის ცნობიერებაში შედის ნელ-ნელა; იგი შეფარული შხამია, რამეთუ იმალება ხმამაღალ გამოსვლებში, როგორც ფერად გარსში „ისტორიული ქრისტიანობის“, ანუ ეკლესიის ნაკლოვანებათა შესახებ, თითქოს იგი არ შეესაბამებოდეს რომელიღაც „წმიდა“ „სახარებისეულ“ ქრისტიანობას. სახარებასა და ქრისტეს უპირისპირებენ ეკლესიას, რომელსაც, რატომღაც „ისტორიულს“ უწოდებენ, თითქოს არსებობდეს სხვა „არაისტორიული“ ეკლესია! ჭეშმარიტად აქ სატანამ სინათლის ანგელოსის სახე მიიღო. პირველ საუკუნეებში, მტრობა ეკლესიის მიმართ ითვლებოდა მტრობად, იმავე დროს, ქრისტიანობის წინააღმდეგ. დღეს

საეკლესიო საქმეებზე იგებენ ეკლესიის რენეგატებისაგან, ან საერთოდ გაბოროტებული და თავზედი გამკიცხავებისაგან (2 პეტრე 3.3), მათგან, ვისაც არანაირი ურთიერთობა არა აქვთ ეკლესიასთან, გარდა მტრობისა. დღევანდელ ეკლესიაში, შეიძლება ითქვას, არანაირი დისციპლინა არაა: ყველაფერი არასავალდებულო გახდა ინტილიგენტი ერისკაცებისათვის – ღვთისმსახურებაზე დასწრებაც, აღსარებაცა და ზიარებაც; რის გამოც ეკლესიას, როგორც ხილულ საზოგადოებას, აღარა აქვს ცხადი და გარკვეული საზღვრები, რომელიც მას გამოყოფდა „გარეშეთაგან“. ქრისტე თვითონ ამბობდა, რომ აღაშენებს ეკლესიას (მათე 16.18). ეს ადამიანთა ახალი საზოგადოებაა, რომელიც თვით მაცხოვრის აზრით, განსხვავდება ადამიანთა ნებისმიერი სხვა საზოგადოებისაგან და საკრებულოსაგან. ქრისტე, არცთუ იშვიათად, უწოდებდა ეკლესიას ღვთის სასუფეველს და ამბობდა, რომ ეკლესია არა ამ სოფლისგანაა (იოანე 14.27), ანუ მისი ხასიათი არა ჰგავს პოლიტიკურ, მიწიერ სამეფოს. უფალი იესო ქრისტე ეკლესიას აფუძნებს არა ადამიანური თავმოყვარეობის დასაცავად, არამედ ეგოიზმის საფსებიტ მოსასპობად (განსხვავებით სამართლებრივი

სახელმწიფოსაგან). ეკლესიური ერთიანობის საფუძველში ჩადებულია არა ეგოიზმის დამცველი სამართლებრივი საწყისი, არამედ ეგოიზმის საწინააღმდეგო, მისი აღმომფხვრელი – სიყვარული. მაგრამ ერთი მხოლოდ ამ მცნების მიცემა „იყვარებოდით ურთიერთას“, ცხადია, არ იყო საკმარისი ჩვენი ცხოვრებისათვის, რადგან ადამიანი თავის თავში ვერ პოულობდა ძალებს, ამ მცნებით ეცხოვრა. ეს ძალები, პირველ ყოვლისა, მოგვეცა იმით, რომ ძე ღვთისა განკაცდა და ადამიანი მჭიდროდ დაუკავშირა ღმერთს. რაში მდგომარეობს ეს ერთიანობა? ზიარების საიდუმლოება – აი, სად არის გაერთიანება ქრისტესთან და მაშასადამე – წყარო სულიერი ცხოვრებისა. ზიარების საიდუმლოება ადამიანებს აერთიანებს ღმერთთან და ამით აერთიანებს ერთმანეთთანაც. აი, რატომაა წმ. ზიარება წყარო სწორედ ეკლესიური ცხოვრებისა უპირატესად. აზრი ზიარების საიდუმლოებისა – მის ეკლესიურობაშია. ვითვლებით რა განსაკუთრებული პიროვნებებად, საკუთარი სულებით და საკუთარი სხეულებით, ვერთიანდებით ერთ სხეულში, ქრისტეს სხეულში, ზიარების საიდუმლოების გზით და ამგვარად უფალი თანამოსხეულებდ გვზდის როგორც საკუთარ თავთან, ასევე ერთმანეთთან.

რამდენადაც „ერთისა მისგან პურისა მოგუაქუს“ (1 კორ. 10.17), ამდენად ერთ სხეულსაც შევადგენთ, რამეთუ ქრისტე არ შეიძლება იქმნეს განყოფილ. ამიტომაც იწოდება ეკლესია ქრისტეს სხეულად, ხოლო ჩვენ ცალკეული ასონი ვართ პავლე მოციქულის სწავლებით (1 კორ. 12.27).

არის სხვა წყაროც კაცობრიობის ახალი ცხოვრებისა, სახელდობრ – ეკლესიური ცხოვრებისა – სული წმიდა. თვით ქრისტე ამბობდა, რომ ვინც არ იშვება წყლითა და სულით, ვერ შევა ღვთის სასუფეველში (იოანე 3.5) – აუცილებელია იშვა სულისაგან (იოანე 3.6,8) და როდესაც პავლე მოციქული ეკლესიაში ადამიანების ერთიანობაზე ლაპარაკობს, ყოველთვის ახსენებს სული წმიდას, როგორც ამ ერთიანობის წყაროს. სული ღვთისა, რომელიც განმსჭვალავს ეკლესიის მთელ სხეულს, ეკლესიის თითოეულ წევრს აერთიანებს სწორედ იმით, რომ მათ გულებში გარდამოავლენს და მოჰფენს სიყვარულს. ღმერთმა გვისჩნა ჩვენ „განახლებითა სულისა წმიდისათა, რომელი იგი მოჰფინა ჩუენ ზედა მდიდრად იესუ ქრისტეს მიერ, მაცხოვრისა ჩუენისა“ (ტიტ. 3.5-6).

თუ გაწყდება ეკლესიის სხეულთან კავშირი, მაშინ ცალკეული პიროვნება, განცალკევებული და ჩაკეტილი თავის თავმოყვარეობაში, მოაკლდება სული წმიდის მადლიან ზემოქმედებას, რომელიც ეკლესიაშია. ძველი ქრისტიანები თავის თავს, უპირველეს ყოვლისა, ეკლესიად შეიგრძნობდნენ და ქრისტიანული საზოგადოება ყველა სხვა სახელთან შედარებით ამჯობინებდა საკუთარი თავისთვის ეწოდებინა ეკლესია. სიტყვა „ეკლესია“ უკვე „ახალ აღთქმაში“ მეორდება 110-ჯერ. ერწმუნებინათ ქრისტე, გამხდარიყვნენ ქრისტიანები, — ნიშნავდა შესულიყვნენ ეკლესიაში, შეერთებოდნენ მას, როგორც ვკითხულობთ „საქმე წმიდათა მოციქულთა“-ში: უფალი შესძენდა ცხოვრებულთა დღითი-დღედ ეკლესიასა (საქმე 2.47; 5.13-14).

კვიპრიანე კართაგენელის მსჯელობით, იყო ქრისტიანი ნიშნავს, ეკუთვნოდე ხილულ ეკლესიას და ემორჩილებოდე ღვთისაგან მასში დადგენილ იერარქიას. ეკლესია არის ქრისტესმიერი სიყვარულის განხორციელება და ყოველგვარი გამოყოფა ეკლესიიდან, არის სწორედ ამ სიყვარულის დარღვევა. ვინც გაყვება განდგომილების შემოშინებას, იგი ვერ დაიმკვიდრებს ღვთის სასუფეველს (ეგნატე ღმერთშემოსილი — ფილადელფელთა

მიმართ). მართლმადიდებელი ეკლესია — თავის თავში მატარებელია იდეისა ადამიანის ხსნისა, სრული აღორძინებისა, განახლებისა და განღმრთობისა, რასაც საკუთარი ძალით ვერ შესძლებს ადამიანი, რამდენსაც არ უნდა ბრძნობდეს იგი. თუ თქვენში გაჩნდება აზრი: რა მოიტანა ახალი თავისი მოსვლით უფალმა, მაშ იცოდეთ, რომ მან ყოველივე ახალი მოიტანა, რამეთუ მოიტანა საკუთარი თავი და ამით განაახლა და განაცხოველა ადამიანი (წმ. ირინეოს ლიონელი). განკაცებულმა ძე ღმრთისამ განაახლა ადამიანური ბუნება, დააფუძნა ეკლესია, გარდამოგვივლინა სული წმიდა და ამით დასაბამი მისცა ახალ ცხოვრებას, რისი გაკეთებაც არ შეეძლო არანაირ ბრძენს კაცთა შორის (1 იოანე 4.9; შეად. 4.13).

ყველა, ვინც ქრისტიანობას აშორებს ეკლესიას, ადრე თუ გვიან ღვთისგმობამდის მიდის. ქრისტე ღმერთკაცის უარყოფამდე სწორედ იმიტომ მიდიან, რომ ეკლესიის უარყოფის შემდეგ ქრისტეს ღმერთკაცობა მათთვის უსარგებლო ხდება (როგორც ეს დაემართათ, ვთქვათ, ე.წ. იელოველებს).

დავასრულებდით II საუკუნის ეკლესიის მამის ირინეოს ლიონელის სიტყვებით: არ უნდა ეძებო ჭეშმარიტება სხვებთან, როდესაც ადვილია მიიღო იგი ეკლესიაში, რამეთუ მოციქულებმა როგორც იგავისეულმა მდიდარმა საუნჯეში, ყოველივე შეკრიბეს, რაც შეეხება ჭეშმარიტებას; ისე რომ ყოველი მსურველი იღებს მისგან სიცოცხლის წყალს. იგია, სწორედ, კარი ცხოვრებისა, ხოლო ყველა დანარჩენი ქურდი და მპარავია.

ტაძარი სამ ნაწილად იყოფა: საკურთხევლად, სადაც მღვდელმოქმედება აღესრულება, საკუთრივ ტაძრად, სადაც მორწმუნენი ლოცულობენ და სტოვად, ანუ კარიბჭედ. საკურთხეველი მოასწავებს ზეცას — უფლის საბრძანისს. აღმოსავლეთით მისი არსებობა სახეა სამოთხისა და, აგრეთვე, აღმოსავლეთიდან აღმობრწყინებული იესუ ქრისტესი. საკურთხეველში ოთხი ადგილია: წმ. ტრაპეზი, მღვდელმთავრის დასაჯდომი, სამკვეთლო და სალარო — შესამოსელთა შესანახი. ტრაპეზი მოასწავებს ტახტს, რომელზედაც უხილავად სუფევს მაცხოვარი ჩვენი იესუ ქრისტე, და საფლავსაც, სადაც მისი წმიდა გვამი ესვენა. ტახტი უფლისა ტრაპეზად იმიტომ იწოდება, რომ მუნიტგან გვეძლევა საზრდო სულიერი — უწმიდეს

ხორცი და სისხლი ქრისტესი. მღვდელმთავრის დასაჯდომი მოასწავებს უწმიდესი მღვდელმთავრის – იესოს – ზეციურ ტახტს და მამის მარჯვნივ მის ჯდომას. საკურთხეველის ჩრდილოეთით სამკვეთლოა – სახე ბეთლემის გამოქვაბულისა, სადაც იშვა მაცხოვარი, და გოლგოთისა, სადაც ევნო და ჯვარს ეცვა უფალი. საკურთხეველის სამხრეთით სალაროა. საკურთხეველი და უშუალოდ ტაძარი გამოყოფილია კანკელით, რომელშიც სამი კარია: 1) აღსავლისა, ანუ სამეუფო, საიდანაც გვეძლევა წმ. ზიარება – ხორცი და სისხლი ცისა და ქვეყნის მეუფისა და გვექადაგება მისი წმ. მოძღვრება; 2) სამხრეთისა და 3) ჩრდილოეთისა. აღსავლის კარზე კრეტსაბმელის გარდახდა გვახსენებს ქრისტეს მიერ ჩვენს ცხოვნებას და ხილვას ზეციური სასუფეველისა, ხოლო ჩამოფარება კი მის დახშვას ცოდვილთა და ბოროტთათვის.

ეკლესიაში შეკრებილ მორწმუნეთაგან დიდება უფლისა ანუ საზოგადო ღვთისმსახურებანია: მწუხრი, სერობა, შუალამის ლოცვა, ცისკარი, I, III, VI, IX ჟამნები და წირვა. საკუთრივ ლიტურგია კი ის ზოგადი ღვთისმსახურებაა, რომლის დროსაც სრულდება საიდუმლო ზიარება, ე.ი. შეიწირება უსისხლო მსხვერპლი – იესუ

ქრისტე. არსებობს სამი ლიტურგია: 1) იოანე
ოქროპირისა, 2) ბასილი დიდისა და 3) ე.წ
პირველშეწირულისა, გრიგოლ დეოლოგოსისა. წირვა
იყოფა სამ ნაწილად: 1) პროსკომიდია, ანუ კვეთა,
2) წირვა კათაკმეველთა და 3) წირვა მართალთა.

მწუხრი სრულდება მზის ჩასვლისას, რა-
მეთუ იყო ბნელი შესაქმემდე ცისა და ქვეყანისა.
იგი გვახსენებს ცისა და ქვეყნის შექმნას, ღვთის
მზრუნველობას ყოველ ქმნულზე, ადამის შეც-
თომას, სამოთხიდან მის გაძევებას, მაცხოვრის
მიერ კაცთა დახსნას ჯოჯოხეთიდან და მათ
შერიგებას მამა-ღმერთთან. მწუხრისას, ამასთან,
ვმადლობთ უფალს, რომ დღე კეთილად დაგვიცვა,
გვასაზრდოვა და ვევედრებით, მოგვიტევოს მისი
განმარისებელი ცოდვები. სერობა გვახსენებს
ქრისტეს მიერ ეშმაკის ძლიერების შემუსრვას,
ჯოჯოხეთის დარღვევას, სამოთხეში მორწმუნეთა
დამკვიდრებას. უფალს კვალად ვევედრებით ცოდ-
ვათა მოტევეებას და ცხოვნების მონიჭებას.

I ჟამნობა (სრულდებოდა მზის ამოსვლისას)
გვახსენებს ფარისეველთა მიერ ცილშეწამებული
მაცხოვრის პილატესთან წარდგენას. III ჟამნობა
(დილის 9 სთ.) გვახსენებს პილატეს უღმრთო
მსაჯულებასა და სულიწმიდის გარდამოსვლას წმ.

მოციქულებზე. VI ჟამნობა (დღის 12 სთ.) გვახსენებს გოლგოთისაკენ შეურაცხყოფით მიმავალ ჯვრისმტვირთველ მაცხოვარს. IX ჟამნობა (დღის 3 სთ.) გვახსენებს იესოს ჯვარცმასა და სიკვდილს.

შუალამის ლოცვა გვახსენებს გეთსიმანიის ბაღში მლოცველ მაცხოვარს, მის შეპყრობა-შეკვრას ურიათაგან, მღვდელმთავრებთან უფლის მიერ მოთმინებით კიცხვა-შეურაცხყოფის ატანას. მას მოჰყვება ცისკარი, რომელიც გვახსენებს მაცხოვრის განკაცებას და შუალამიდან დილამდე ჩვენთვის კაიაფასგან მიყენებულ შეურაცხყოფათა დათმენას უფლისა მიერ (დღევანდელ სამრევლო პრაქტიკაში ცისკრის ლოცვა უშუალოდ მწუხრის ლოცვას მოეხმის).

ქრისტეანის
განსაკუთრებული
ლოცვები უწინარეს
ღვთისმსახურებისა და
ღვთისმსახურების ჟამს

და

საღმრთო ღიტიურობისა
და მწუხრ-ცისკრის
ლოცვათა
მცირე სიმბოლური
განმარტება

ქრისტეანის
განსაკუთრებული
ლოცვები უწინარეს
ღვთისმსახურებისა და
ღვთისმსახურების ჟამს

ლოცვა ღვთისმსახურების წინ ზარების დარეკვისას:

„მიწყალე მე ღმერთო დიდითა წყალობითა შენითა და მრავლითა მოწყალებითა შენითა აღხოცე უსჯულოებაი ჩემი. უფროის განმბანე მე უსჯულოებისა ჩემისაგან და ცოდვათა ჩემთაგან განმწმიდე მე, რამეთუ უსჯულოებაი ჩემი მე უწყი და ცოდვაი ჩემი წინაშე ჩემსა არს მარადის. შენ მხოლოსა შეგცოდე და ბოროტი შენ წინაშე ვყავ; რაითა განჰმართლდე სიტყვათაგან შენთა და სძლო სჯასა შენსა. რამეთუ ესერა უსჯულოებათა შინა მიუდგა და ცოდვათა შინა მშვა მე დედამან ჩემმან, რამეთუ ესერა ჭეშმარიტებაი შეიყვარე, უჩინონი და დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამომიცხ-

ადენ მე, მასხურო მე უსუპითა და განმ-
წმიდე მე, განმბანო მე და უფროის თოვ-
ლისა განვსპეტაკნე. მასმინო მე გალობაი
და სიხარული და იხარებდნენ ძუალნი
დამდაბლებულნი. გარე მიაქციე პირი შენი
ცოდვათა ჩემთაგან და ყოველნი უსჯუ-
ლოებანი ჩემნი აღხოცენ. გული წმიდაი
დაჰბადე ჩემთანა ღმერთო და სული წრ-
ფელი განმიახლე გუამსა ჩემსა. ნუ განმაგდებ
მე პირისა შენისაგან და სულსა წმიდასა
შენსა ნუ მიმიღებ ჩემგან. მომეც მე სიხ-
არული მაცხოვარებისა, შენისაი და სულ-
ითა მთავრობისაითა დამამტკიცე მე. ვას-
წავლნე უსჯულოთა გზანი შენნი და
უღმრთონი შენდა მოიქცნენ. მიხსენ მე
სისხლთაგან ღმერთო, ღმერთო ცხოვრები-
სა ჩემისაო; იხარებდეს ენაი ჩემი სიმა-
რთლესა შენსა. უფალო, ბაგენი ჩემნი
აღახვენ და პირი ჩემი უთხორობდეს ქე-
ბულებასა შენსა. რამეთუ უკუეთუმცა გენე-
ბა მსხვერპლი შე-მცა-მეწირა, არამედ
საკუერთხნი არა გთნდეს. მსხვერპლი ღმ-

რთისა არს სული შემუსვრილი, გული შემუსვრილი და დამდაბლებული ღმერთმან არა შეურაცხყოს. კეთილი უყავ, უფალო, ნებითა შენითა სიონსა და აღაშენენ ზღუდენი იერუსალიმისანი. მაშინ გთნდეს მსხვერპლი სიმართლისა, შესაწირავი და ყოვლად დასაწუელი; მაშინ შესწირენ საკურთხეველსა შენსა ზედა ზვარაკნი“.

„აჰა ესერა მომიხმობ მე, უფალო, წმიდასა ტაძარსა შენსა“.

ტაძრისაკენ მსვლელობისას:

„ვიხარე, რომელთა მრქვეს მე: სახლსა უფლისასა შევიდეთ, დადგრომილ იფვნეს ფერხნი ჩუენნი ეზოთა შენთა, იერუსალემ. იერუსალემი შენებულ არს ვითარცა ქალაქი, რომლისა საყოფელნი მისნი მის თანა. რამეთუ მუნ აღზდეს ტომნი, ტომნი უფლისანი საწამებელად ისრაელისა და აღსარებად სახელისა უფლისა; რამეთუ მუნ დაიდგინეს საყდარნი საშჯელისანი, საყ-

დარნი სახლსა მას შინა დავითისსა. იკითხეთ მშვიდობაი იერუსალემისაი და განგებულე-ბაი მოყვარეთა შენთაი. იყავნ მშვიდობაი ძალთა შენთა და იეფობაი გოდოლ-ტაძრებსა შენსა. ძმათა ჩემთათვის და მეგობართა ჩემთათვის ვიტყოდე მე მშვიდობასა შენტვის. სახლისათვის უფლისა ღმრთისა ჩუენისა გამოგიტხოვე კეთილი შენ“.

„ვითარ საყვარელ არიან საყოფელნი შენნი, უფალო ძალთაო! ჰსურის და მოაკლდების სულსა ჩემსა ეზოთა მიმართ უფლისათა; გული ჩემი და ხორცნი ჩემნი იზარებდეს ღმრთისა მიმართ ცხოველისა. და რამეთუ სირმანცა პოვა თავისა თვისისა სახლი და გურიტმან — ბუდე თვისი, სადა დაისხნეს მართუენი თვისნი; საკურთხეველი შენი, უფალო ძალთაო, მეუფეო ჩემო და ღმერთო ჩემო. ნეტარ არიან, რომელნი დამკვიდრებულ არიან სახლსა შენსა, უკუნითი უკუნისამდე გაქებენ შენ. ნეტარ არს კაცი, რომლისა შეწევნაი მისი შენგან არს; აღსლვაი გულსა თვისსა დაიდვა ღელესა

მას გლოვისასა, ადგილსა მას, რომელსაცა
აღუთქუა, და რამეთუ კურთხევაი მოსცეს,
რომელმანცა შჯული დადვა. ვიდოდინ იგინი
ძალითი ძალად, და გამოუჩნდეს მათ ღმ-
ერთი ღმერთთაი სიონს. უფალო ღმერთო
ძალთაო, ისმინე ლოცვისა ჩემისაი, ყურად-
ილე, ღმერთო იაკობისო. მწეო ჩუენო, იხილე,
ღმერთო, და მოხედენ პირსა ცხებულისა
შენისასა. რამეთუ შჯობს დღე ერთი ეზო-
თა შინა შენთა უფროის ათასთა მათ;
ვირჩიე მე მივრდომაი სახლსა ღმრთისა
ჩემისასა, უფროის ვიდრეა არა დამკვი-
დრებად ჩემდა საყოფელსა ცოდვილთასა.
რამეთუ წყალობაი და ჭეშმარიტებაი უყუარს
უფალსა, მაღლი და დიდებაი მოსცეს
ღმერთმან; უფალმან არა მოაკლოს კეთილი,
რომელნი ვლენან უბიწოდ. უფალო ღმერ-
თო ძალთაო, ნეტარ არს კაცი, რომელი
გესავს შენ“.

სტოვაში:

„აქა წარსდგა მეზვერე: ღმერთო მილხინე ცოდვილსა ამას!“

„შევიდე სახლსა შენსა, თაყვანის-ვსცე ტაძარსა წმიდასა შენსა შიშითა შენითა. უფალო, მიძელუ მე სიმართლითა შენითა და მტერთა ჩემთათვის წარჰმართე შენ წინაშე გზაი ჩემი. რამეთუ არა არს პირსა მათსა ჭეშმარიტებაი, გული მათი ამაო, სამარე ზე-აღებულ არს ხორხი მათი, ენითა მათითა ზაკუვიდეს. საჯენ იგინი, ღმერთო; დაეცნედ იგინი ზრახვათა მათთაგან; სიმრავლისაებრ უღმრთოებათა მათთაისა განიშორენ იგინი, რამეთუ განგამწარეს შენ, უფალო. და იშუებდნენ ყოველნი, რომელნი გესვენ შენ, უკუნისამდე იხარებდნენ და დაიმკვიდრო მათ შორის. და იქადლოდიან შენდამი, რომელთა უყუარს სახელი შენი. რამეთუ შენ აკურთხო მართალი, უფალო, ვითარცა ჭურითა სათნოებისათა გვირგვინოსან მყვენ ჩუენ“.

ტაძარში:

„სახლსა ზეციურისა მეუფისასა ვსჭვრეტ,
მაცხოვარ, შემკულსა და სამოსელი დაღათუ
არა მაქვს, გარნა შევალ მას შინა. განან-
ათლე სამოსელი სულისა ჩემისა სინათლის-
მომცემელო და მაცხოვრე მე.“

ხატის წინაშე სანთლის დანთებისას:

„უფალო, მიითვალე მსხვერპლი ესე
ნაშრომთაგან ჩემთა და მომეც საზღაური
მადლითა შენითა. განატფე ლოცვათა შინა
ცივი გული ჩემი. მეც მე ძალი აღმასვლად,
ვითარ ცეცხლი ამის სანთლისა აღვალს.
შემამკევ სარწმუნოებითა, სასოებითა, სიყ-
ვარულითა, სიმშვიდითა, თავშეკავებითა, მოთ-
მინებითა, სიწმიდითა, — ვითარცა ყვავილთ-
აგან, რომელთაგანცა შეიკრიბა ცვილი ესე“.

კმევისას:

„გვაფრქვიე კეთილსურნელებად ჩვენ, უფალო, მადლითა სულისა შენისა წმიდისათა. განსდევნე ჩემგან სუნთქვა ვნებათა, მანკიერებათა და ყოველთა საცთურთა. განმწმიდე მე, მაცხოვარ, მრავალთა უსჯულობათა ჩემთაგან.“

„წარემართენ ღოცვა ჩემი ვითარცა საკმეველი შენს წინაშე“.

მაცხოვრის ხატის წინაშე:

„ესე არს ხატი შენი, ხორცში მოსულისა უფლისა! თაყვანის-გცემ შენ, მეუფეო, წინაშე ხატისა შენისა, კუწყი რა, ვითარმედ პატივისცემა ხატისა აღმოიწევა შენდამო, პირველხატისა და მას ჟამსა შინა, ვითარცა ყოველი ეძიებდა შეხებასა შენსა, ეგრეთვე მეცა ამბორს-უყოფ ყოვლადპატიოსანსა ხატსა შენსა და ვითარცა სისხლმდინარემან დედაკაცმან შეხებითა სამოსლისა შენისათა კურნებად მიიღო, ეგრეთვე მეცა, ცოდვილი, ამბორის-ყოფითა წმ. ხატთა შენთათა, ვითხოვ კურნებასა სულისა და მისთანა ზორცთათა“.

წმინდანის ხატის წინაშე:

„წმინდაო (სახელი) ევედრე ღმერთსა ჩვენთვის“.

საკურთხეველში სეფისკვერის შეგზავნისას წარსთქვი გულში:

„ესერა პური ზეცისა (ფეშუმზე ვარსკვლავქვეშ), რომელ-არს ტარიგი ღმრთისა, აღმღებელი ცოდვათა სოფლისათა! და ეკლესიასა ზეცისა და ქუეყანისასა გარემოუცავს იგი (სეფისკვერიდან ამოღებული ნაწილების სახით)“.

„მომიხსენე ჩვენ, უფალო, სასუფეველსა შენსა. განბანე ცოდვანი ჩვენნი სისხლითა შენითა პატიოსნითა, ლოცვითა წმიდათა შენათა“.

ამინ.

საღმართო ლიტურგია

კათაკმეველთა ლიტურგია

ღიაკონი: „გგაკურთხენ მეუფეო“.

მღვდელი: „კურთხეულ არს მეუფება
მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა...“

მკეველი: *(საიდუმლოდ)*: „ამინ! კურთხეულ
არს უფალი, ღმერთი მამათა ჩვენთა, მამა
მოწყალეებათა, და ღმერთი ყოვლისა ნუგე-
შინისცემისა; რომელმან გვაუწყა ჩვენ განგე-
ბულება საიდუმლოისა მის დაფარულისა
საუკუნითგან, რომელმან მიხსნა ჩვენ ხელმ-
წიფებისა მისგან ბნელისა და მიმცვალნა
ჩვენ სასუფეველისა ძისა მისისა საყ-
ვარელისასა, რომელ არს ქრისტე, სასოება
იგი დიდებისა, რომლისაგან მაქვს ჩვენ გამოხ-
სნა სისხლითა მისითა და მოტევება ცოდ-
ვათა ჩვენთა, რამეთუ სიყვარული ღმრთისა
განფენილ არს გულთა შინა ჩვენთა სულითა
წმიდითა, რომელ იგი არს წინდი მკვიდრო-
ბისა ჩვენისა აღმატებად ჩვენდა სასოებისაე-
ბრ ცხოვრებისა საუკუნოსა“.

ღიაკონი: დიდი კვერეჟი;

მღვდელი: (საიდუმლო ლოცვა) ევედრება ღმერთს, რომ მოწყალება გარდამოავლინოს წმ. ტაძარსა და მასში შეკრებილ მორწმუნეებზე.

„რამეთუ შვენის შენდა ყოველი დიდება, პატივი და თაყვანისცემა“...

ანტიფონები: ფს.102: „აკურთხევს სული ჩემი უფალსა“...

ფს.145: „აქებს სული ჩემი უფალსა“...

მე-2 ანტიფონის შემდეგ იგალობება:

[„მხოლოდშობილი ძე და სიტყვა ღმრთისა“]...
(წმ. სამების მეორე პირზე).

მცირე კვერეჟი.

(დიდ საუფლო და საღვთისმშობლო დღესასწაულებზე ეს ფსალმუნები არ იგალობება, არამედ მათ ნაცვლად სრულდება განსაკუთრებული მუხლები, რომელთა შინაარსიც შეესაბამება დღესასწაულს.)

ცხრა ნეტარება: (მათე 5.3-12)

1. ნეტარ იყვნენ გლახაკნი სულითა, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა;

2. ნეტარ იყვნენ მგლოვარენი გულითა, რამეთუ იგინი ნუგეშინის-ცემულ იქმნენ;

3. ნეტარ იყვნენ მშვიდნი, რამეთუ მათ დაიპყვიდრონ ქვეყანა;

4. ნეტარ იყვნენ, რომელთა ჰშიოდის და სწყუროდის სიძარტლისათვის, რამეთუ იგინი განძლენ;

5. ნეტარ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეწყალნენ;

6. ნეტარ იყვნენ წმიდანი გულითა, რამეთუ მათ ღმერთი იხილონ;

7. ნეტარ იყვნენ მშვიდობის-მყოფელნი, რამეთუ იგინი ძედ ღმრთისად იწოდნენ;

8. ნეტარ იყვნენ დევნულნი სიძარტლისათვის, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა;

9. ნეტარ იყვნეთ თქვენ, რაჟამს გყუედრიდენ და გდევნიდენ და თქუან ყოველი სიტყვაი ბოროტი თქუენდა მოძარტ სიცრუვით ჩემთვის.

გიხაროდენ და მხიარულ იყვენით, რამეთუ სასყიდელი თქვენი ფრიად არს ცათა შინა.

მცირე გამოსვლა: იესუ ქრისტეს უდაბნოში ცხოვრებისა და მონათვლის შემდეგ ხალხისადმი მიქცევა — სახარების ქადაგება.

(საიდუმლო ღოცვა აღსავლის კარის წინ: მღვდელი ევედრება უფალს აკურთხოს და წმიდა ჰყოს მათი შესვლა და წარმოუგზავნოს ანგელოზნი, ღირსეული მსახურებისათვის).

დიაკონი: „სიბრძნით აღემართენით“.

მღვდლის გამოსვლა ჩრდილო კარიდან და აღსავლის კართან მისვლა ნიშნავს იესუ ქრისტეს ქვეყნიურ მსვლელობას — ცხოვრებას ნათლისღებიდან ჯვარცმამდე. აღსავლის კარებში წმ. სახარებით ჯვრის გამოსახვა მოასწავებს მის ჯვარცმასა და ქვეყნიურ სიკვდილს. შესვლის შემდეგ წმ. სახარება დასვენდება ტრაპეზზე, რაც ნიშნავს მაცხოვრის შუამდგომლობას ზეციური მამის წინაშე მორწმუნეთათვის. მღვდელი ემთხვევა მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის ხატებს — მოასწავებს ადამიანის ღმერთთან შერიგებას.

შესვლა სახარებით: სახარებით შესვლის შემდეგ იგალობება:

[„მოვედით თაჲანის გსცეთ და შეუვრდეთ ქრისტესა, გვაცხოვნენ ჩვენ ძეო ღმრთისაო, წმიდათა შორის საკვირველო, მგალობელნი შენნი აღილუია“.]

ამას მოებმის დღის ტროპარ-კონდაკი იმ წმინდანების გასახსენებლად და სადიდებლად, რომელთა ხსენებასაც აღნიშნავს წმ. ეკლესია ლიტურგიის შესრულების დღეს.

ოდესცა იხილო შესვლა სახარებით, თაყვანის-ეც კეთილკრძალულებითა, განსჭვრიტე მას შინა გონების მხედველობითა გამოცხადება თვით ძისა ღვთისა, მომავალი ზეცით განათსლებად გულისხმის-ყოფისა ჩვენისა, თვისი-

სა სახარებისა ნათლითა და ვითარცა პირის-პირ მისდამი მზრახველი, ილოცვიდე:

მკაცრი: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, მხოლოდ შობილო ძეო, რომელი იყავ წიაღთა მამისათა, ჭეშმარიტო ღმერთო, წყარო უკვდავისა ცხოვრებისაო, ნათელა ნათლისაგანო, რომელი მოხვედ ქვეყნად, და განანათლენ იგინი; განაბრწყინვენ გონებანიცა ჩვენნი გამოცხადებითა საღმრთო სიტყვითა შენითა და მოგვხედენ ჩვენ დიდებულებითა შენითა; რათა მადლობასა შევსწირვიდეთ საუკუნესა მას შენსა საკვირველსა და უდიდებულებასა საქმეთა შენთასა, უკანასკნელსა მას საუკუნესა განგებულებისა შენისა საცხოვრებელისა, რომელი უძღურებისა და სიგლახაკისა ჩვენისა მიღებითა მონათა თანა სიმდაბლით აღირაცხე, ყოველთა მეუფეო, ამის გამო შენ თაყვანისგცემთ და შენდამი შეგივრდებით, გვაცხოვნენ ჩვენ, ძეო ღვთისაო, აღდგომილო მკვდრეთით, მგალობელნი შენნი, აღილუა“.

საკურთხეველში მღვდელი კითხულობს საიდუმლო ლოცვას: შეინიროს ცოდვილთაგან აღვლენილი სამ-წმიდა გალობა, რომ შეუნდოს მორწმუნეებს ყოველგვარი ცოდვა. ლოცვას დაასრულებს ასამაღლებელით:

„რამეთუ წმიდა ხარ, ღმერთო ჩვენი, და შენდა დიდებასა აღვაგლენთ, მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა, აჲ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.

[„წმიდაო ღმერთო“].

მკიქლი: „უფალო ღმერთო, ყოვლისა მპყრობელო! შემწყნარებელო ზეცისა ძალთაგან სამ-წმიდაობისა გალობისა, მიიღე ჩემ უღირსებისაგანცა სამწმიდაობისა ესე გალობა, და მომეც მე ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა ჩემისათა და ყოველსა ჟამსა, რათა შენდამი დიდებასა აღვაგლენდე, მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა, და ძროლით გიგალობდე: „წმიდაო ღმერთო, წმიდაო ძლიერო, წმიდაო უკვდავო შეგვიწყალებს ჩვენ“ (3-ჯერ).

„წმიდაო ღმერთოს“ ნაცვლად ქრისტეს შობას, ნათლისღებას, აღდგომასა და სულთმოფენობას, ღაზარესა და დიდ შაბათს იგალო-

ბება [„რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვიღებ-
ბის და ქრისტე შეგვიმოსიეს, აღილუია“], ხოლო
ჯვრის თაყვანისცემის დღესასწაულზე —
[„ჯვარსა შენსა თაყვანის ვსცემთ“].

„წმიდაო ღმერთო“ გალობის შემდეგ წაიკითხ-
ება სამოციქულო სახარება.

დიაკონი: „მოხედენ!“

სამოციქულოს წინ უძღვის დღის წარდ-
გომა თავისი მუხლებით, რომლებშიც მოკ-
ლედაა გადმოცემული შინაარსი წასაკითხი
სამოციქულოსი და დღესასწაულისა.

სამოციქულოს კითხვა — მოციქულთა
ქადაგება ქვეყნად.

სახარების წაკითხვის წინ:

[„აღილუია“].

მკჳსლი: „გამოაბრწყინვე გულთა შინა
ჩვენთა, კაცთ-მოყვარეო მეუფეო, ღვთის მეც-
ნიერებისა ნათელი მიუწვდომელი, და
გონებისა ჩვენისა თვალნი განახვენ, განცდად
სახარებისა შენისა ქადაგებათა, და დასდევ
ჩვენზედა ნეტართა მათ მცნებათა შენთა
შიში, რათა ყოველი ხორციელი გულისთქ-
მა დავსთრგუნოთ და ყოველი სულიერი
მოქალაქობა მოვიგოთ, და ყოველსავე სათ-

ნოდ შენდა ვზრახვიდეთ და ვიქმოდეთ, რამეთუ შენ ხარ განმანათლებელი სულთა და ხორცთა ჩვენთა ქრისტე ღმერთო ჩვენი“.

ნმ. სახარების კითხვას წინ უსწრებს და აბოლოვებს სადღესასწაულო სადიდებელი:

„დიდება შენდა, უფალო, დიდება შენდა!“

მჩევლი: „დიდება შენდა უფალო, დიდება შენდა! დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა, და ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება! აჩვენა უფალმან მაცხოვარება თვისი, წინაშე თესლთა განაცხადა სიმართლე თვისი. დიდება შენდა, უფალო, ძეო ღვთისა ცხოველისაო, რამეთუ ღირს-მყავ მე უღირსი სმენად ღმრთაებრივისა სიტყვისა შენისა, და ხმისა სახარებისა შენისა, მით უკვე მეუფებრივითა შენითა ხმითა განმადლიერე მე მოქცევასა და სინანულსა, აწინდელი ცხოვრება ესე წარვვლო ღამე, და მიხსენ მე ყოვლისაგან შესმენისა და ბოროტისა ხილულთა, და უხილავთა მტერთაგან, რამეთუ შენ ხარ მხოლო ძლიერი და მფლობელი უკუნისამდე, ამინ!“

სახარების შემდეგ იკითხება *მრჩობლი კვერექსი*, რომელზეც იხსნება ოდიკი, ზაც სიმბოლურად ნიშნავს იოსებ არიმათიელის მიერ ქრისტეს საფლავის მომზადებას.

მრჩობლი კვერექსი;

მიცვალებულთა კვერექსი;

კათაკმეველთა კვერექსი.

მღვდელი: „კათაკმეველნო, თაგნი თქვენნი უფალსა მოუდრიკენით“.

მჩუქლი: „შენ უფალო, ღმერთო ჩემო, თავსა ჩემსა მოგიზრი და ვაღიარებ: შეგცოდე უფალო, ვსცოდე წინაშე შენსა და არა ვარ ღირსი შეგევედრო მოტევათა. ცოდვათა. მაგრამ როგორც კაცთმოყვარემ, მომიტევე მე როგორც უძღებ შვილს, ვითარცა მეზვერე, განმამართლე მე და როგორც ავაზაკი ღირს მყავი მე შენი სასუფეველისა“.

მართალთა ლიტურგია

შემოკლებული დიდი კვერექსი, რომელიც მთავრდება ასამაღლებლით: „რათა ძლიერებითა შენითა“.

საგალობელნი „რომელნი ქერუბინთა“.

წმიდა იოანე ოქროპირისა და ბასილი დიდის წირვაზე იგალობება:

[„რომელი ქერუბინთა საიდუმლოდ გემსგავსენით, და ცხოველს-მყოფელისა სამებისა, სამწყმიდა არსობისა გალობასა შეესწირავთ, ყოველივე მსოფლიო დაუტევოთ ზრუნვა,

და ვითარცა მეუფისა ყოველთასა, შემწყნარებელსა ანგელოსთაებრ უხილავად, ძღვნის შემწირველთა წესთასა, აღილუია, აღილუია, აღილუია.“]

მრავლი: ფს. 50;

„მიწყალე მე ღმერთო დიდითა წყალობითა შენითა და მრავლითა მოწყალებითა შენითა აღხოცე უსჯულოებაი ჩემი. უფროის განმბანე მე უსჯულოებისა ჩემისაგან და ცოდვათა ჩემთაგან განმწყმიდე მე, რამეთუ უსჯულოებაი ჩემი მე უწყი და ცოდვაი ჩემი წინაშე ჩემსა არს მარადის. შენ მხოლოსა შეგცოდე და ბოროტი შენ წინაშე ვყავ; რაითა განჰმართლდე სიტყვათაგან შენთა და სძლო სჯასა შენსა. რამეთუ

ესერა უსჯულოებათა შინა მიუდგა და ცოდ-
ვათა შინა მშვა მე ღელამან ჩემმან, რამეთუ
ესერა ჭეშმარიტებაი შეიყვარე, უჩინონი და
დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამოძი-
აღენ მე, მასხურო მე უსუპითა და განმ-
წმიდე მე, განმბანო მე და უფროის თოვ-
ლისა განვსპეტაკნე. მასმინო მე გალობაი
და სიხარული და იხარებდნენ ძუალნი
დამდაბლებულნი. გარე მიაქციე პირი შენი
ცოდვათა ჩემთაგან და ყოველნი უსჯუ-
ლოებანი ჩემნი აღხოცენ. გული წმიდაი
დაჰბადე ჩემთანა ღმერთო და სული წრ-
ფელი განმიახლე გუამსა ჩემსა. ნუ განმაგდებ
მე პირისა შენისაგან და სულსა წმიდასა
შენსა ნუ მიმიღებ ჩემგან. მომეც მე სიხ-
არული მაცხოვარებისა შენისაი და სულ-
ითა მთავრობისაითა დამამტკიცე მე. ვას-
წავლნე უსჯულოთა გზანი შენნი და
უღმრთონი შენდა მოიქცნენ. მიხსენ მე
სისხლთაგან ღმერთო, ღმერთო ცხოვრები-
სა ჩემისაო; იხარებდეს ენაი ჩემი სიმა-
რთლესა შენსა. უფალო, ბაგენი ჩემნი

აღაზვენ და პირი ჩემი უთხოვდეს ქე-
ბულებასა შენსა. რამეთუ უკუეთუმცა გენე-
ბა მსხვერპლი შე-მცა-მეწირა, არამედ
საკუერთხნი არა გთნდეს. მსხვერპლი ღმ-
რთისა არს სული შემუსვრილი, გული
შემუსვრილი და დამდაბლებული ღმერთმან
არა შეურაცხყოს. კეთილი უყავ, უფალო,
ნებითა შენითა სიონსა და აღაშენენ ზღუდენი
იერუსალიმისანი. მაშინ გთნდეს მსხვერპლი
სიმართლისა, შესაწირავი და ყოვლად
დასაწუელი; მაშინ შესწირენ საკურთხევე-
ლსა შენსა ზედა ზვარაკნი“.

და ტროპარი:

„მიწყალენ ჩუენ, უფალო, შემიწყალენ
ჩუენ, რამეთუ ყოველსავე სიტყვის-მიცემის-
აგან უღონო ვართ, გარნა ამას ვედრებასა
შენ, მეუფისა სახიერისა, ცოდვილნი ესე
შევსწირავთ. მიწყალენ ჩუენ, უფალო,
შეგვიწყალენ ჩუენ.

დიდება მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა.

უფალო, შემიწყალენ ჩუენ, რამეთუ შენ
გესავთ, ნუ განძირისხდები ჩუენ ფრიად,

და ნუცა მოიხსენებ უსჯულოებათა ჩუენ-
თა, არამედ მოიხილე ჩუენზედა წყალობით,
ვითარცა სახიერ ხარ, და გვიხსენ ჩუენ
სამართლად რისხვისაგან შენისა, რამეთუ
შენ ხარ ღმერთი ჩუენი, და ჩუენ ვართ
ერნი შენნი, ყოველნივე ქმნულნი ხელითა
შენთან ვართ და სახელი შენი წოდებულ
არს ჩუენზედა, და შემიწყალენ ჩუენ.

აწ და მარადის, და უკუნითი უკუნისამ-
დე, ამინ.

მოწყალების კარი განგვიღე, კურთხეუ-
ლო ღმრთისმშობელო, რათა, რომელნი ესე
შენ გესავთ, არა დავეცნეთ, არამედ განვერ-
ნეთ წინააღმდეგობთა მტერთაგან, რამეთუ შენ
ხარ ცხოვრება ნათესავისა ქრისტიანეთასა.

უფალო შეგვიწყალენ (12-ჯერ).“

დიდსა ხუთშაბათსა წირვაზე იგალობების:

„სერობასა საიდუმლოისა შენისასა, დღეს,
ძეო ღმრთისაო, ზიარებად შემიწყნარე, რათა არა
მტერთა შენთა უთხრა საიდუმლო შენი. არცა
ამბორს-გიყო ვითარცა იუდა, არამედ ვითარცა
ავაზაკი, აღვიარებ შენ: მომიხსენე მე, უფალო,
სასუფეველსა შენსა“.

დიდსა შაბათს წირვაზედ:

„ჰსდუმენინ ყოველი ხორცი კაცობრივი და სდექინ შიშით და კრძალულებით და ნურა რას მსოფლიოსა შფოთსა იგონებნ, რამეთუ, აჰა, ესერა შემოვალს მეუფე მეუფეთა და უფალი უფლებათა და კვალად საჭმელად და მიცემად მორწმუნეთა და მას წინა უძღვიან გუნდნი ანგელოსთანი, მრავალ-თვალნი ქერუბინნი, ექვსს-ექვს ფრთენი სერაფიმნი, პირთა თვისთა დამთარველნი და გალობით მღალადებელნი გალობისა ანგელოსებრსა: აღილჳია, აღილჳია, აღილჳია.“

პირველ შეწირულზე საგალობელი რომელი ქერუბინთას მაგიერ:

„აწ ძალნი ცათანი ჩვენთანა უხილავად ჰმსახურებენ, რამეთუ ესერა შემოვალს მეუფე დიდებისა, ესერა მსხვერპლი საიდუმლოდ აღსრულებული ძღვენი, სარწმუნოებით და სიყვარულით მოვედით, რათა ზიარებად ცხოვრებისა საუკუნოსა ვიქმნეთ, აღილჳია, აღილჳია, აღილჳია“.

(საიდუმლო ლოცვა: მღვდელი ითხოვს მადლს წმ. საიდუმლოს შესასრულებლად.) ამ დროს ხდება ძღვენის გადატანა სამკვეთლოდან ტრაპეზზე აღსავლის კარების გავლით. ამ მო-

ქმედებას ეწოდება დიდი გამოსვლა. გამოსვლა ბარძიმ-ფეშხუმით ნიშნავს მაცხოვრის სვლას გოლგოთისაკენ. ამ დროს ლოცვა გვახსენებს იესუ ქრისტეს ლოცვას საშინელი წამების დროსაც ხალხისთვის, ცოდვილთა ხსნისათვის.

მღვდელი: „...და ყოველნი მართლმადიდებელნი ქრისტიანენი მოგიხსენოთ უფალმა ღმერთმა სასუფეველსა თვისსა, აჲ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.

იგალობება შესვლის დროს ქერუბინთას მეორე ნაწილი [„და ვითარცა მეუფისა“...]

ოდიკი, რომელზედაც დასვენდება ბარძიმ-ფეშხუმი ნიშნავს საფლავს მაცხოვრისას. დიდი დაფარნა — შეხვევას მაცხოვრის გვამისა, ვარსკვლავი — საფლავის შესასვლელში მიგორებული ლოდის დასაბეჭდ ბეჭედს. კმევა წინადაგებული ძღვენისა ნიშნავს მაცხოვრის გვამისათვის ნელსაცხებლის ცხებას.

მკაცრი: „კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა!

და მოიხსენოს უფალმან ღმერთმან ჩუენმან დეკანოზობა შენი სასუფეველსა თვისსა!

მომიხსენე მე, უფალო, ოდეს მოხვიდე სუფევითა შენითა; მომიხსენე მე, მეუფეო,

ოდეს მოხვიდე სუფევითა შენითა; მომიხ-
სენე მე, წმიდაო, ოდეს მოხვიდე სუფევითა
შენითა.“

თხოვნითი კვერექსი: ჩვეულებრივ თხოვნა-
ვედრებას დაემატება თხოვნა წინადაგებული
ძღვენის შესახებ, რათა უფალმა მასზე გარ-
დამოავლინოს სულიწმიდა და განწმიდოს იგი.

კვერექსი მთავრდება ასამაღლებლით:

**„მოწყალებათათვის მხოლოდ შობილ-
ისა ძისა შენისასა...“.**

ამ ასამაღლებლით ეკლესია გამოთქვამს
აზრს, რომ შესანიშნავის კურთხევისათვის საჭირო
მადლს სულიწმიდისას მივიღებთ უფლის მონ-
ყალების გამო.

მღვდელი: „მშვიდობა ყოველთა“.

თავი მოიდრიკე და საიდუმლოდ თქვი:

„და სულისაცა შენისა თანა“.

**ღიაკონი: „ვიყვარებოდეთ ურთიერთარს,
რათა ერთობით აღვიარებდეთ“.**

მგალობელნი პასუხობენ:

[„მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, სამე-
ბასა, ერთარსებასა, და განუყოფელსა“]. რამეთუ
მშვიდობა და სიხარულია საჭირო სული-
წმიდის მისაღებად.

მღვდელი: „კარნი, კარნი, სიბრძნით მოხედენ“.

აღამაღლე გონება შენი და კეთილკრძალულებით წარმოსთქვი, ანუ მოისმინე ყურადღებით აღსარება მართლმადიდებლობითისა სარწმუნოებისა:

[„მრწამს ერთი ღმერთი, მამა, ყოვლისა მპყრობელი, შემოქმედი ცათა და ქუეყანისა, ხილულთა ყოველთა და არა ხილულთა;

და ერთი უფალი იესუ ქრისტე, ძე ღმრთისა მხოლოდშობილი, მამისაგან შობილი უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა. ნათელი ნათლისაგან, ღმერთი ჭეშმარიტი ღვთისაგან ჭეშმარიტისა, შობილი და არა ქმნილი, ერთაჲსი მამისა, რომლისაგან ყოველი შეიქმნა.

რომელი ჩუენთვის, კაცთათვის და ჩუენისა ცხოვრებისათვის გარდამოხდა ზეცით, და ხორცი შეისხნა სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა, განკაცნა.

და ჯუარს ეცვა ჩუენთვის პონტოელისა პლატესზე და ივნო, და დაეფლა.

და აღსდგა მესამესა დღესა მსგავსად წერილისა.

და ამაღლდა ზეცად, და მჯდომარე არს მარჯვენით მამისა.

და კუალად მომავალ-არს დიდებით, განსჯად ცხოველთა და მკუდართა, რომლისა სუფევისა არა არს დასასრულ.

და სული წმიდა, უფალი და ცხოველს-მყოფელი, რომელი მამისაგან გამოვალს, მამისა თანა და ძისა თანა თაყუანის-იცემების და იდიდების, რომელი იტყოდა წინასწარმეტყველთა მიერ.

ერთი, წმიდა, კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესია. აღვიარებ ერთსა ნათლისღესბასა მოსატევებელად ცოდვათა.

მოველი აღდგომასა მკუდრეთით.

და ცხოვრებასა მერმისა მის საუკუნესასა, ამინ“.]

მკეპლი: „დამამტკიცე მე, უფალო, ჭეშმარიტებით სარწმუნოებასა ამას ზედა, რომელიცა აღვიარე და მომანიჭე მე ვიდრე უკანასკნელ აღმოფშვინვამდე დადგრომად მას შინა, ხოლო შემდგომად აღსრულებისა ჩემისა, მომეც მონაწილე ყოფად ცათა შინა, აღმასრულებელთა თანა ქვეყანასა ზედა წმიდისა სახელისა შენისა“.

აღსავლის კარისა და კრესაბმელის გახსნა ამ დროს ნიშნავს მიწისძვრასა და ტაძრის კრესაბმელის შუაზე გაპობას ჯვარზე იესუ ქრისტეს სიკვდილის დროს.

ამის შემდეგ იწყება ლიტურგიის უმთავრესი ნაწილი — *კურთხევა წმიდა შესაწირავისა*.

დიაკონი: „გსდგეთ კეთილად, გსდგეთ შიშით, მოხედეთ წმიდასა ამას შესაწირავსა, მშვიდობით შეწირვადსა“.

მორწმუნენი პასუხობენ:

[„წყალობა, მშვიდობა, შესაწირავი ქებისა“]
— ნიშნავს, ჩვენ შემოგწირავთ იმ უსისხლო მსხვერპლს, რომელიც არის წყალობა და მაღალი ღვთისა, რომელიც ადამიანებს მოგვეცა ღვთისაგან ნიშნად ღმერთისა და კაცის შეროგებისა.

წმ. სამების სახელით აკურთხებს

მღვდელი: „მაღლი უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი და სიყვარული ღვთისა და მამისა, და ზიარება სულისა წმიდისა, იყავნ თქუენ ყოველთა თანა“.

მორწმუნე ერიც იგივეს უსურვებს მღვდელს და პასუხობს:

[„და სულისადა შენისა თანა“].

მღვდელი: „ზე გვაქვნი გულნი“.

ეი. უფლისადმი ავაბაღლოთ გულები ჩვენნი. ამაზე მორწმუნენი პასუხობენ:

[„გვაქვს უფლისა მიმართ“].

ეი. ჩვენ ავმალლდით უფლისადმი და შევემზადენით დიდი საიდუმლოს შესასრულებლად.

მღვდელი გადადის საიდუმლოს შესრულებაზე. **მღვდელი** იწვევს მორწმუნეებს ღვთისადმი მადლობის აღსავლენად ასამაღლებლით:

„გმადლობდეთ უფალსა“.

[„ღირს არს და მართალ თაყვანისცემა მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა, სამებისა ერთარსებისა და განუყოფელისა“].

ზარების რეკვა მოასწავებს, რომ დაიწყო ნმ. ძღვენის კურთხევა. (საიდუმლო ლოცვა: აქებს ღვთის მიერ შექმნილი სამყაროს უსასრულობას; მადლობს ღმერთს ადამიანის შექმნისა და გამოხსნისათვის, მონყალებისათვის და იმისათვის, რომ ღირს-გვყოფს ჩვენგან უსისხლო მსხვერპლის მიღებას, რომელსაც ემსახურება ათასეულნი და ბევრეულნი ანგელოზნი).

მღვდელი: „ძღვევისა გალობისა, მგალობელნი, მზმობელნი, მღალადებელნი და მეტყველნი“.

მკეპელი: „კრებულნი წმიდათა ანგელოზთა და მთავარ-ანგელოზთა და ყოველთა ზეცისა ძალთათა სამწმიდაო, გალობითა შენ გაქებენ: შეძგომად ამათ სანატრელთა ძალთა ჩვენცა ზრწნადითა პირითა შენდა გიღალადებთ“.

[„წმიდაო, წმიდაო, წმიდაო უფალო საბაოთ, სავსე არიან ცანი და ქვეყანა დიდებითა შენითა, ოსანა მაღალთა შინა, კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა!“]

ამ საგალობლით ხვდებოდნენ იერუსალიმში დიდებით შესულ მაცხოვარს. (საიდუმლო ლოცვა: იხსენებს საიდუმლო სერობაზე წარმოთქმულ სიტყვებს მაცხოვრისას).

მღვდელი: „მიიღეთ და ჰსჭამეთ, ესე არს ხორცი ჩემი, თქვენთვის განტეხილი მისატეგებელად ცოდვათა“.

„ამინ!“

მღვდელი: „ჰსუთ ამისგან ყოველთა, ესე არს სისხლი ჩემი ახლისა აღთქმისა, თქვენთვის და მრავალთათვის დათხეული მისატეგებელად ცოდვათა“.

„ამინ!“

მკეპლი: „მრწამს უფალო და აღვიარებ, რამეთუ შენ ხარ ჭეშმარიტად ქრისტე, ძე ღმრთისა ცხოველისა, მოსრული სოფლად, ცოდვილთა ცხოვნებად, რომელთაგან პირველი მე ვარ“.

(„კვლად მრწამს, რამეთუ ესე არს თვით უხრწნელი ზორცი შენი და ესე არს თვით პატიოსანი სისხლი შენი; შენ უკვე გევედრები, შემიწყალე მე, შემინდევ შეცოდებანი ჩემნი, ნებსითნი და უნებლიეთნი, სიტყვით და საქმით, ცნობით და უმეცრებით, და ღირს-მყავ მე დაუსჯელად ზიარებად უხრწნელთა საიდუმლოთა შენთა, მოსატევებელად ცოდვათა და ცხოვრებად საუკუნოდ, ამინ!“) ეს სლოცვა წარსთქვი, უკეთუ ეზიარები.

მღვდელი ადიდებს მაცხოვრის ტანჯვანამებას (რითაც გამოიხსნა კაცობრიობა), ჯვარცმას, აღდგომას, ამაღლებას, მეორედ მოსვლას.

მღვდელი: „შენნი შენთაგან, შენდა შემწირველნი, ყოველთა და ყოვლისათვის“.

ეი. შენს მიერ ბოძებულს შენ, შეგნირავთ ღმერთო ყველაფრისათვის — შენი აღთქმის შესასრულებლადაც და ყველა იმ ტანჯვისათვის, რამაც მიანიჭა ადამიანებს ხსნა. მორწმუნენი პასუხობენ:

[„შენ გიგალობთ, შენ გაკურთხევთ, შენ გმადლობთ უფალო და გევედრებით შენ ღმერთო ჩვენო“].

ამის შემდეგ სრულდება სული წმიდის
მონვევის ღოცვა — *მესამე ჟამის ღოცვა*:

მღვდელი: „უფალო, რომელმან ყოვ-
ლადწმიდა სული შენი...“ (3-ჯერ).

პირველი წაკითხვის შემდეგ:

ღიაკონი: „გული წმიდაი დაბადე ჩემთანა
ღმერთო და სული წრფელი განმიახლე
გებაჟსა ჩემსა“.

მეორე წაკითხვის შემდეგ:

ღიაკონი: „ნუ განმაგდებ მე პირისა შენის-
აგან და სულისა წმიდასა შენსა ნუ მიმ-
იღებ ჩემგან“.

მღვდელი საიდუმლოდ აკურთხებს ფეშ-
უმზე პურს სიტყვებით:

„და ჰყავ უკუე პური ესე...“

შემდეგ აკურთხებს ღვინოს:

„ხოლო ბარძიშსა ამას შინა...“

და ბოლოს აკურთხევს ორივეს:

„შესცვალე...“

(მეტანია) სამგზის თაყვანი ეცი ღმერთს, რად-
გან ამ დროს პური და ღვინო გარდაიქმნება
ჭეშმარიტ ხორცად და სისხლად მაცხოვრისა.

მღვდელი მოიხსენებს წმიდანებს:

„უმეტესად ყოვლად წმიდისა, უხრწნელისა...“

მორწმუნენი პასუხობენ:

[„ღირს არს ჭეშმარიტად“.]

(საიდუმლო ლოცვა: 1. მიცვალებულთათვის;
2. კეთილდღეობისათვის: ეკლესიის, ერის, მთავრობის, ეკლესიის მამამთავრისა)

მღვდელი: „პირველად მოიხსენე უფალო“.

[„ყოველთა და ყოვლისათვის“].

ჰყავ მოხსენება სიმრთელისა და ცხოვრებისა ცოცხალთათვის: მშობელთათვის, კეთილისმყოფელთა, მოძულეთა და მოყვარეთა შენთა და ყოველთა მართლმადიდებელთათვის, და ესრეთ ღმრთისა მიმართ დასრულებულ ჰყავ ლოცვა შენი, ამათ კეთილმოსურნეთა მიერ:

მკაცრი: „მომიხსენენ ჩვენ უფალო სათნოებითა შენითა; და მომხედენ ჩვენ მაცხოვრებითა შენითა, რათა ვიხილოთ ჩვენ სიტკბოება რჩეულთა შენთა და ვიხარებდეთ ჩვენ სიხარულითა ნათესავისა შენისათა, რათა ვიქებოდეთ სამკვიდრებელთა შენთა თანა.“

(საიდუმლო ლოცვა: ქალაქის (სოფლის) და მას შინა მცხოვრებთათვის) ამთავრებს ასამაღლებლით:

მღვდელი: „და მომეც ჩვენ უფალო
ერთითა პირითა და ერთითა გულითა,
დიდებად და გლობად ყოვლად პატიოსანსა
და დიდად შუენიერსა სახელსა შენსა...“

ამის შემდეგ აკურობებს მორწმუნე ერს:

მღვდელი: „და იყვენენ წყალობანი დიდისა
ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ
ქრისტესი თქუენ ყოველთა თანა“.

მორწმუნენი პასუხობენ:

„და სულისაცა შენისათანა“.

მღვდლის სიტყვებზე:

„ერთობასა სარწმუნოებისასა...“

სთქვი:

მკაჟელი: „მოგვანიჭე ჩვენ ყოველთა მი-
წევნად ერთობასა სარწმუნოებისასა და მეც-
ნიერებასა ძისა ღმრთისასა, მამაკაცად სრუ-
ლად საზომად ჰასაკისა სავსებისა მის ქრის-
ტესისა, და ზიარ-ქმნულ ვიყვნეთ წმიდისა
სულისა შენისა“.

წმ. ძღვენის კურობევის ლოცვები მთავრდება
თხოვნითი კვერეჟით. ამ კვერეჟში ითხოვს მღვდე-
ლი, რათა ღირს-ყოს მორწმუნენი წმ. საიდუმ-
ლოს მიღებისა. მთავრდება ასამაღლებლით:

მღვდელი: „და ღირს მყვენ ჩვენ, მეუფეო, კადნიერებით დაუსჯელად კადრებად, და ხდად შენდა ზეცათა ღვთისა მამისა და თქმად“.

წართქვი კეთილ-კრძალულებით და გულს-მოდგინებით ლოცვა უფლისა:

მჩუქლი: „მამაო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა შინა, წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევა შენი, იყავნ ნება შენი, ვითარცა ცათა შინა, ეგრეცა ქვეყანასა ზედა; პური ჩვენი არსობისა მომეც ჩვენ დღეს, და მომიტევენ ჩვენ თანანადებნი ჩვენნი, ვითარცა ჩვენ მიუტევებთ თანამდებთა მათ ჩვენთა, და ნუ შემიყვანებ ჩვენ განსაცდელსა, არამედ მიხსენ ჩვენ ბოროტისაგან. ამინ.“

მღვდელი აკურთხევს მრევლს:

„თავნი თქვენნი უფალსა მოუდრიკენით“. თავის მოდრეკის დროს გულში უფლის მიმართ ილოცე შენი საჭიროებისათვის და წარმოსთქვი თხოვნა:

მჩუქლი: „შენ, უფალო, ღმერთო ჩემო, თავსა ჩემსა მოგიხრი და ვაღიარებ: შეგცოდე, უფალო, ვსცოდე წინაშე შენსა და

არა ვარ ღირსი შეგევედრო მოტეკება
ცოდვათა, გარნა შენ, ვითარცა კაცთმოყ-
ვარემან, მომიტევე მე, ვითარცა უძლებ
შვილს, ვითარცა მეზვერე განმამართლე მე
და ვითარცა ავაზაკი ღირს მყავ მე შენისა
სასუფეველისა“.

„ღმერთო, ყოვლისა მპყრობელო! შეისმინე
ჩვენი სახელისა შენისათვის და გვაკურთხენ
ჩვენ მომდრეკელნი შენდამი ქედთა თვისთა,
და მომეც ჩვენ თხოვანი სასარგებლოდ გულ-
თა ჩვენთა, და ნურცა ერთსა ჩვენგანსა
უგულებელს-ჰყოფ სასუფეველისა შენისაგან;
არამედ განგვწმინდენ ჩვენ, დაგვიფარენ, შეგ-
ვეწიენ და დაგვიცვენ, დაგვიხსენ უცხო
ყოვლისაგან ბრძოლისა; სახლნი ჩვენნი
დაიცვენ, შესვლად და გამოსვლად, დაგვი-
ფარენ, რამეთუ შენი არს დიდება, ქება,
დიდად-შვენიერება, პატივი და თაყვანის-ცემა,
და მხოლოდშობილისა ძისა შენისა იესუ
ქრისტესი, უფლისა ჩვენისა და მეუფისა და
წმიდისა სულისა, აწ და მარადის და უკუნითი
უკუნისამდე, ამინ.“

მღვდელი საიდუმლოდ ავედრებს უფალს მრევლს, რომ დაუსჯელად აზიაროს ისინი წმ. საიდუმლოს. მღვდელი დიდი კრძალვითა და შიშით აღამაღლებს ფეშხუმზე წმ. ტარის:

„წმიდაა წმიდათა“.

ეი. წმიდა შესაწირავი შეიწირება მხოლოდ წმინდანებისაგან.

[„ერთ არს წმიდა, ერთ არს უფალი იესუ ქრისტე, სადიდებელად ღვთისა მამისა. ამინ.“]

მკეპელი: „რომელი ამაღლდი ნებსით ჯვარსა ზედა, წყალობანი შენნი მოგვანიჭე, ქრისტე ღმერთო, და განსწმიდენ სულნი და ხორცნი ჩვენნი საღმრთოთა გარდამოთხეულითა სისხლითა, რომელი გარდამოხდა სამსჭვალთაგან შენთა ჯვარსა ზედა; რამეთუ შენ მხოლო ხარ წმიდა, შენ მხოლო ხარ უფალი იესუ ქრისტე, სადიდებელად ღმრთისა მამისა, ამინ!“

ზიარების ღოცვა

„ესერა მივეახლები საღმრთოსა ზიარებასა, შემოქმედო, ნუ დამწვავ ზიარებითა, რამეთუ ცეცხლი ხარ უღირსთა შემწველი, არამედ უკვე განმწმიდე ყოვლისაგან მწიკვლისა. სერობასა საიდუმლოსა შენისასა, დღეს ძეო ღმრთისაო ზიარებად შემიწყნარე, რათა არა მტერთა შენთა უთხრა საიდუმლო შენი, არცა ამბორს-გიყო, ვითარცა იუდა, არამედ ვითარცა ავაზაკი აღგიარებ შენ, მომიხსენე მე უფალო, სასუფეველსა შენსა. დიდება შენდა ღმერთო.“

კრესტაბმელისა და აღსავლის კარის გახსნა ნიშნავს (სიმბოლურად) მიწისძვრას, რომელიც თან მოჰყვა ქრისტეს აღდგომასა და საფლავიდან ლოდის გადაგორებას.

მღვდელი გამოაბრძანებს წმ. ზიარებას და იტყვის:

„შიშითა ღმრთისათა და სარწმუნოებით მოვედით“.

ეროსკაცთა ზიარებისას იგალობება:

[„ხოვრცი ქრისტესი მოვიდოთ და სახელსა უფლისასა ვხადოთ“.]

ზიარების შემდეგ მღვდლის ბარძიმით გამოსვლა ამბიონზე მოასწავებს იმას, რომ იესუ ქრისტე მკვდრეთით აღდგომის შემდეგ ეცხადებოდა მოწაფეებს, ხოლო ბარძიმის საკურთხეველში შესვენება ნიშნავს მაცხოვრის ზეცად ამაღლებას.

ზიარების შემდეგ მღვდელი ფეშუმზე დარჩენილ წმ. ნაწილებს ჩაუშვებს ბარძიმში, რაც ნიშნავს მათ წმ. სისხლით განწმენდა-განბანას მათი ცოდვებისაგან.

მღვდელი აკურთხებს ერს:

„აცხოვნე, ღმერთო, ერი შენი და აკურთხე სამკვიდრებელი შენი“.

მგალობელნი პასუხობენ:

[„ნათელი ჭეშმარიტი ვიხილეთ, ზეცათა სული მოვიღეთ, ვაოვეთ სარწმუნოებაი ჭეშმარიტი და განუყოფელსა სამებასა თაყვანი ვცეთ, რათა გვაცხოვნენ ჩვენ“].

ეი. წმ. ზიარებით განვინმიდებით ცოდვებისაგან.

მღვდელი მიიღებს ბარძიმს, მით ოდიკზე გამოხატავს ჯვარს და დაბალი ხმით ამბობს:

„კურთხეულ არს ღმერთი ჩვენი“.

წმ. ბარძიმით აკურთხებს ხალხს და ხმამაღლა იტყვის:

„ყოვლადვე აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.

მკაველი: „ამაღლდი ცათა შინა, ღმერთო, და ყოველსა ქვეყანასა ზედა არს დიდება შენი“, [„აღაღე ჰიჩი ჩემი ქებითა შენითა უფალო“.]

წმ. ბარძიმის სამკვეთლოზე გადასვენება და მღვდლის ასამაღლებელი გვახსენებს იესუ ქრისტეს ზეცაში ამაღლებასა და მის აღთქმას:

„და, აჰა, ესერა მე თქუენთანა ვარ ყოველთა დღეთა და ვიდრე აღსასრულამდე სოფლისა, ამინ“.

აქ იკითხება სამაღლობელი კვერექსი (ბოლო), რომელიც მთავრდება მღვდლის ასამაღლებლით: „რამეთუ წმიდა ხარ შენ ღმერთო ჩვენო...“

წმ. შესანიშნავის ტრაპეზიდან სამკვეთლოზე გადასვენებითა და კვერექსით მთავრდება საღმრთო ლიტურგია.

მღვდელი: „მშვიდობით წარგიდეთ“.

[„სახელითა უფლისათა“]

ამბიონის ლოცვის შემდეგ:

[„იყავნ სახელი უფლისა კურთხეულ ამიერ-ითგან და უკუნისამდე“].

სამაღლობელი ფს. 33: „ვაკურთხო უფალი ყოველსა უამსა“...

მღვდელი: „კურთხევა უფლისა თქვენზედა, მისითა მადლითა და კაცთმოყვარებითა...“

მკეპელი: „ღმერთო, მიწყალებ ჩვენ, და
მაკურთხენ ჩვენ, და გამოაჩინე პირი შენი
ჩვენზედა, და მიწყალებ ჩვენ, მაკურთხენ
ჩვენ, ღმერთო, ღმერთმან ჩვენმან, მაკურთხ-
ენინ ჩვენ ღმერთმან!“

შემდგომ ჩამოლოცვისა:

„ლოცვითა, უფალო, ღმრთის-მშობელი-
სათა და ყოველთა წმიდათა შენთათა მომეც
ჩვენ მშვიდობა და შეგვიწყალებ ჩვენ, ვი-
თარცა მხოლო მოწყალე ხარ.“

დასრულებისა ლოცვანი:

„ოხი, ფრიად ტკბილო და ყოვლად-
მოწყალეო იესუ! შეიწირე აწ მცირედი ესე
ვედრებაი ჩემი, ვითარცა შეიწირე ოდესმე
ქვრივისა მის ორი წვლილი“.

„უფროსად დიდებულო, კურთხეულო
ღმრთისმშობელო მარადის ქალწულო,
შესწირე ლოცვა ჩვენი წინაშე ძისა შენისა
და ღმრთისა ჩვენისა, რათა შენ მიერ
შეიწყალნეს სულნი ჩვენნი, ამინ!“

ესრეთ სამადლობელი ლოცვანი.

ნაკურთხი წყლის და სეფისკვერის მიღების წინ სათქმელი ლოცვა

უფალო ღმერთო ჩემო, მექმნეს მე წმიდა
ნიჭი შენი და წყალი წმიდაი ესე მომ-
ტევებელ ცოდვათა ჩემთა, განმანათლებელ
გონებისა ჩემისა, განმამტკიცებელ სული-
ერთა და ხორციელთა ძალთა ჩემთა,
საკურნებლად სულისა და ხორცთა ჩემთა
განსაქარვებლად ვნებათა და უძლურებათა
ჩემთა უსაზღვროითა მოწყალებითა შენითა
და ლოცვითა ყოვლადწმიდისა დედისა შენისა
და ყოველთა წმიდათა შენთათა, ამინ.

წმინდა და განმარტება ღამისტევის ლოცვისა

ღამისტევის ლოცვა სრულდება ყოველ შაბათსა და დღესასწაულის წინა საღამოს. როგორც სახელწოდება გვიჩვენებს, ეს არის ლოცვა, რომელიც მთელი ღამე გრძელდება. ქრისტეანობის უძველეს ხანაში წარმართებისგან დევნილ ქრისტეანთა ღვთისმსახურება სრულდებოდა ღამით, მტრისათვის შეუმჩნევლად. აღნიშნული მსახურება იწყებოდა გვიან საღამოს და თითქმის გათენებამდე გრძელდებოდა.

ღამისტევის ლოცვა მოიცავს დიდ მწუხრს, დიდ ცისკარსა და I ჟამს. წესი მათი ღამით შესრულებისა დღეს ნაწილობრივ შეცვლილია: ისინი სრულდება საღამო ხანს, თუმცა ათონზე და ზოგიერთ სხვა მონასტერში იგი უცვლელი დარჩა.

დიდი მწუხრი

დიდი მწუხრი იწყება შემდეგნაირად: იღება აღსავლის კარი: მღვდელი საცეცხლურითა და დიაკონი ანთებული სანთლით შემოუკმევენ ტრაპეზსა და საკურთხეველს.

საცეცხლური მღვდლის ხელში სიმბოლურად ნიშნავს სული წმიდის მოქმედებას სამყაროს შექმნისას, ანთებული სანთელი დიაკონის ხელში კი — ნათელს საღმრთო სიბრძნისას.

კმევის დროს მღვდელი და დიაკონი არაფერს ამბობენ, რაც ნიშნავს შემდეგს: როცა ღმერთი ქმნიდა სამყაროს, ადამიანი ჯერ კიდევ არ არსებობდა; იგი თავის ქმნილებათა შორის ყველაზე ბოლოს შექმნა ღმერთმა. კმევისას საკურთხეველი წარმოადგენს სამოთხეს, მღვდელი — ადამს, დიაკონი — ანგელოზს, ტრაპეზი — ცხოვრების ხეს.

დიაკონი გამოდის აღსავლის კარით ამბიონზე და ამბობს დიდი ხმით: „აღსდგინ, მეუფეო გვაკურთხენ“. მღვდელი საცეცხლურით ტრაპეზის წინ გამოსახავს ჯვარის სახეს და ამბობს ღამისთევის ლოცვის ასამაღლებელს: „დიდება წმიდასა, ერთარსსა, ცხოველსმყოფელსა და განუყოფელსა სამებასა...“ ასამაღლებელს დაასრულებს და სამჯერ მოუწოდებს მორწმუნეებს ღვთის თაყვანისცემისაკენ. „მოვედით თაყვანი ვსცეთ მეუფესა...“ ამის შემდეგ გუნდი იწყებს 103-ე ფსალმუნის გალობას, რომელშიც უდიდესი მხატვრული სილამაზითაა აღწერილი შექმნა სამყაროსი და ადამიანისა:

„აკურთხევს სული ჩემი უფალსა, უფალო ღმერთო ჩემო განსდიდენ ფრიად...“ აღნიშნული ფსალმუნის გალობისას მღვდელი და დიაკონი აკმევენ მთელ ეკლესიას.

ასეთი საზეიმო დასაწყისი ღოცვისა ჩვენ გვაგონებს სამყაროს შექმნას და სამოთხეში პირველი ადამიანების უცოდველ მღვდმარეობას, როცა მათ ჯერ კიდევ არ იცოდნენ, თუ რა იყო შიში და სირცხვილი, და სპეტაკი გულითა და უსაზღვრო სიყვარულით აღიღებდნენ ქვეყნიერების შემოქმედს, რომლის ხატადაც თავად იყვნენ შექმნილნი.

კმევისას მღვდლისა და დიაკვნის მსვლელობა ეკლესიაში ნიშნავს ადამის სიარულს სამოთხეში ანგელოზთან ერთად.

მღვდელი და დიაკონი შედიან საკურთხეველში. მღვდელი გადასცემს საცეცხლურს, დიაკონი აქრობს სანთელს, აღსავლის კარი იკეტება; ყველაფერი ეს ნიშნავს ადამიანთა ცოდვით დაცემასა და სამოთხიდან განდევნას.

შეცოდებისა და ღვთის მართლმსაჯულების შეურცხყოფის შემდეგ ადამიანები ჩავარდნენ მწუხარებასა და გაჭირვებაში. ამიტომ ფსალმუნის შემდეგ იკითხება დიდი კვერექსი, სადაც

ადამი მთელი კაცობრიობის სახელით ევედრება ღმერთს პატიებასა და შეწყალებას. დიდი კვერექსი არის გოდება — ტირილი ადამისა და მისის მოდგმისა სამოთხის დაკარგვის გამო. ამ დროს მღვდელი საკურთხეველში კითხულობს შვიდ საიდუმლო ლოცვას, რომლებშიც შესთხოვს უფალს, რომ შეისმინოს ჩვენი ვედრება, გვასწავლოს შიში და სიყვარული ღვთისა, დღენი ჩვენი ცხოვრებისა გაგვატარებინოს უცოდველად, ღირსნი გაგვხადოს აღთქმული სასუფეველის დამკვიდრებისა.

დახურული აღსავლის კარის წინ მღვარი მლოცველნი გამოხატავენ სამოთხის კარის წინ მღვარ ჩვენს შორეულ წინაპრებს, რომელნიც მწარედ დასტიროდნენ თავიანთ მძიმე მდგომარეობას. მწარე სინანული ცოდვით დაცემის გამო და იმედი ღვთის მოწყალებისა არის გამოხატული ფსალმუნებში, რომლებიც დიდი კვერექსის შემდეგ იგალობება: „ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღმრთოთასა და გზასა ცოდვილთასა არა დადგა...“ წმ. ეკლესიის მიერ ეს ფსალმუნები იმიტომაა შეტანილი ღვთისმსახურებაში, რომ პირველი ადამიანების შეცოდების გახსენების შემდეგ მორ-

წმუნეებს გაახსენოს ისიც, რომ ადამიანის ცხოვრება და გადარჩენა ღვთის მოწყალეობაზეა დამოკიდებული, რომ ხსნას ადამიანი მიაღწევს მხოლოდ ღვთის ნების აღსრულების შედეგად.

მცირე კვერექსის შემდეგ იგალობება ფსალმუნებიდან გამოკრებილი საგალობელი: „უფალო ღალად-ვჰყავ შენდამი, ისმინე ჩემი, მოხედენ ხმასა ღოცვისა ჩემისასა, ღალადებასა ჩემსა შენდამი...“ ამ საგალობელში მოთხრობილია ძველი აღთქმის ეკლესიის ისტორია წინასწარმეტყველ მოსემდე. „უფალო ღალად-ვჰყავის“ მუხლების შემდეგ იკითხება სადიდებლები, სადაც ლაპარაკია ეკლესიის ისტორიაზე წინასწარმეტყველ მოსეს შემდეგ, იმაზე, რომ ღმერთმა შეისმინა ხალხის ვედრება და მოუვლინა წინასწარმეტყველნი, რომელნიც წინასწარმეტყველებდნენ კაცობრიობის მხსნელზე – მესიაზე. სადიდებლები მთავრდება ღვთისმშობლისადმი განსაკუთრებული მუხლით. მასში მოცემულია ქრისტიანული სწავლება იესუ ქრისტეს შობაზე ყოვლად წმიდა მარიამისაგან.

გაიხსენება აღსავლის კარი, რაც ნიშნავს წინასწარმეტყველებას მაცხოვრის მოსვლით სასუფეველის გაღებაზე. მღვდელი, რომელიც სიმ-

ბოლურად ქვეყნად მოსულ მაცხოვარს განა-
სახიერებს, დიაკონთან ერთად გამოდის საკურთხ-
ეველიდან ჩრდილო კარით და დგება აღსავლის
კარის წინ. სამღვდლო პირების ამ გამოსვლას
ეწოდება მწუხრის „მცირე გამოსვლა“. სან-
თელი, რომელიც წინ მიუძღვის სამღვდლოე-
ბას, მოასწავებს მაცხოვრის წინამორბედს –
იოანე ნათლისმცემელს, ჩრდილო კარიდან გა-
მოსვლა და აღსავლის კართან მისვლა –
ქრისტეს ქვეყნიური მსვლელობაა.

მიიღებს რა კურთხევას მღვდლისაგან, დი-
აკონი საცეცხლურით აღსავლის კარებში გამო-
სახავს ჯვარს და ამბობს დიდი ხმით: „სიბრძნით
აღემართენით“. აქაც, როგორც ლიტურგიაზე,
ასამაღლებელი „სიბრძნით“ განკუთვნილია მორწ-
მუნეთა ყურადღების გასამახვილებლად მიმდინარე
საღვთო მომენტთან დაკავშირებით. მღვდელი და
დიაკონი შედიან საკურთხეველში და ემთხვევიან
წმ. ტრაპეზს. მორწმუნენი მღვდლის საკურთხე-
ველში შესვლას აღსავლის კარით წარმოიდგენენ
როგორც უშუალოდ მაცხოვრის მობრძანებას და
უდიდესი ღვთაებრივი სიხარულით ხვდებიან მას
შემდეგი საგალობლით: „ნათელი მხიარული, წმიდ-
ისა დიდებულისა, უკუდავისა, მამისა ზეცათასა...“

ადარებენ რა მაცხოვარს სინათლეს, მორწმუნენი აღიარებენ, რომ მხოლოდ ქრისტეს მოძღვრებამ შესძლო კაცობრიობის წყვდიადიდან გამოყვანა და ჭეშმარიტ გზაზე დაყენება.

აღსავლის კარებში საცეცხლურით ჯვარის გამოსახვა ნიშნავს წინასწარმეტყველებას მაცხოვრის ჯვარზე წამებაზე, ხოლო ტრაპეზის მთხვევა მოასწავებს იმას, რომ იესუ ქრისტე ამალლების შემდეგ დიდებით დაჯდება მამა ღმერთის მარჯვნივ, მაღალ დასაჯდომელთან მისვლა კი — ქრისტეს მეორედ მოსვლას ქვეყნიერების განსასჯელად. შემდეგ იგალობება ღლის წარდგომა თავისი მუხლებით, რომლებიც გამოკრებილია ფსალმუნებიდან. კვირის ყოველ ღლეს აქვს თავისი წარდგომა, ამიტომაც იწოდება ისინი „ღლის წარდგომებად“. წარდგომაში მოკლელაა ასახული შინაარსი და მნიშვნელობა აღსანიშნავი ღლესასწაულისა თუ მნიშვნელოვანი შემთხვევისა. ასე მაგალითად, კვირაძალზე იგალობება: „უფალი სუფევს, მშვენიერებაი შეიმოსა“, ე.ი. უფალი მეფობს, შეიმოსა დიდებით.

დიდ ღლესასწაულებზე ღლის წარდგომის შემდეგ იკითხება საწინასწარმეტყველონი ან გამორჩეული ადგილები ძველი და ახალი აღთქმის წიგნებიდან, რომლებშიც მოცემულია

წინასწარმეტყველება ან განმარტება აღსანიშნი დღისა ან ქება დღესასწაულის წმინდანისა. თუ საწინასწარმეტყველო ძველი აღთქმიდანაა, მაშინ აღსავლის კარი იხურება, ხოლო თუ ახალი აღთქმიდან — რჩება ღია.

საწინასწარმეტყველოს შემდეგ სრულდება მრჩობლი და თხოვნითი კვერექსები, რომელთა შორისაც იკითხება: „და ღირს მყუენ ჩუენ უფალო მწუხრსა ამას უცოდველად დაცვად ჩუენდა...“ ამ ლოცვაში მორწმუნენი შესთხოვენ ღმერთს, რათა უშფოთველად და მშვიდად გაატარონ ღამე. თხოვნითი კვერექსის შემდეგ, იმ დროს, როცა მღვდელი კითხულობს საიდუმლო ლოცვას, რომელშიც ითხოვს ღვთისაგან ზეციურ მადლს მორწმუნეთა დასაცავად ბოროტისაგან, მლოცველნი მოკრძალებით ხრიან თავს.

შემდეგ იკითხება სადიდებელნი „სტიქარონსა ზედა“. „სტიქარონი“ წარმოსდგება ბერძნული სიტყვიდან „სტიხირარიონ“, რაც ისეთ საგალობლებს წარმოადგენს, რომლებიც უპირისპირონი არიან, ვინაიდან თვითონ წარმოადგენენ სძლისპირს და სრულდებიან სხვა საგალობლებისაგან განსხვავებულ, საკუთარ კილოზე. სტიქარონის საკითხავებში მოთხრობილია ეკლესიის ისტორია ბაბილონის ტყვეობის შემდეგ.

შემდეგ იკითხება წმ. სვიმეონ მიმრქმელის ლოცვა: „აწ განუტევე მონაი შენი მეუფეო...“ (ლუკა 2.29-32). ამ ლოცვაში მაცხოვრის ხილვით გახარებული მართალი სვიმეონი, დარწმუნებული კაცობრიობის გადარჩენაში იესუ ქრისტეს მხსნელი მადლის წყალობით ითხოვს ღვთისაგან ქვეყნიურ სიკვდილს. ლოცვაში გატარებულია აზრი ძველი აღთქმის მართალთა მოლოდინისა ქვეყნიერების მხსნელზე – მესიაზე. „აწ განუტევეს“ შემდეგ იკითხება დასაწყისი ლოცვები და იგალობება ტროპარი ღლის წმინდანისა ან ღლესასწაულის. ამას მოსდევს ლოცვა მართალ იობისა „იყავნ სახელი უფლისა კურთხეულ ამიერითგან და უკუნისამდე...“ (იობი 1.21. ფსალმუნი 112.2). და იკითხება სამადლობელი 33-ე ფსალმუნი „ვაკურთხო უფალი ყოველსა ჟამსა...“

მწუხრი მთავრდება მღვდლის მიერ ხალხის კურთხებით: „კურთხევა უფლისა თქუენზედა, მისითა მადლითა და კაცთმოყვარებითა...“ აქ მწუხრს მოებმის ცისკარი.

დიდ ღლესასწაულებზე ეკლესიაში საზეიმო განწყობილების შესაქმნელად, ღამისთევის ლოცვებში ჩართულია შუა ეკლესიაში შესასრულებელი მთელი რიგი ლოცვები და მოქმედებანი,

რომელთაც ეწოდება ლიტია და პურის კურთხევა. სიტყვა „ლიტია“ ნიშნავს გაძლიერებულ ლოცვას (მართლაც „უფალო შეგვიწყალებს“ აქ გალობენ 40, 30 და 50-ჯერ). ლიტია სრულდება ეკლესიის უკანა ნაწილში კარებთან ახლოს. ძველად იგი სრულდებოდა იმ მიზნით, რომ მიეცათ უფლება საერთო ლოცვაში მონაწილეობის მიღებისა კათაკმეველთათვის და იმათთვისაც, ვინც მონანიებაში იყო და არ ჰქონდა ეკლესიაში შესვლის უფლება.

ლიტიაზე წმ. ეკლესია შესთხოვს უფალ ღმერთს ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელისა და ყველა წმინდას ლოცვითა და შუამდგომლობით ღვთივდაცული ერის, პატრიარქის, სამღვდელოების, ერისკაცთა და ყველა მართლმადიდებელი ქრისტიანის შეწყალებასა და კეთილდღეობას, ტყვეთა განთავისუფლებას, სნეულთა განკურნებას, ქვეყნიერების დაცვას ცეცხლის, მიწისძვრისა და სხვა უბედურებათაგან. ლიტიას მღვდელი ამთავრებს ლოცვით: „მეუფეო მრავალმოწყალო...“, რომელსაც მლოცველნი მოისმენენ თავდახრილნი. ამის შემდეგ სამღვდელოება გადაინაცვლებს შუა ეკლესიაში პატარა მაგიდასთან, რომელზედაც მოთავსებულია საკურთხ-

ებელი ხუთი პური, ხორბალი, ღვინო და ზეთი. პურის კურთხევით ვიხსენებთ მაცხოვრის მიერ ხუთი პურით ხუთი ათასის დაპურების სასწაულსა და ქრისტეანთა უძველეს ჩვევას ეკლესიაში პურის, ღვინისა და ზეთის მიტანისა, რომელიც ლოცვის შემდეგ უნაწილდებოდა მორწმუნეებს. ამიტომაცაა, რომ დღესაც ნაკურთხი პური ლოცვის დასასრულს ურიგდება მლოცველთ, ნაკურთხი ზეთი კი გამოიყენება ცისკარზე, წმ.სახარების წაკითხვის შემდეგ მორწმუნეთა საცხებლად.

სტიქარონის შემდეგ იგალობება „აწ განუტევე“, რასაც მოჰყვება დასაწყისი ლოცვები და ტროპარი დღისა, რომლის გალობის დროსაც დიაკონი სამჯერ შემოუკმევს მაგიდას საკურთხებელი პურით. ბოლოს მღვდელი კითხულობს პურის კურთხევის ლოცვას: „უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, რომელმან აკურთხენ ხუთნი პურნი...“ საღამოს ლოცვა მთავრდება მართალ იობის ლოცვით, 33-ე ფსალმუნითა და მღვდლის მიერ ხალხის დალოცვით.

დიდი ცისკარი

ღამისთვის ლოცვაზე ცისკარი იწყება მწუხრის დამთავრებისთანავე ექვსი ფსალმუნის კითხვით: „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა, ქუეყანასა ზედა მშვიდობა, და კაცთა შორის სათნობა“. ეს ის სიტყვებია, რითაც ბეთლემში ანგელოზნი აღიდებდნენ მაცხოვრის შობას. ე.ი.ცისკრის ეს ნაწილი აუწყებს მორწმუნეებს კაცობრიობის მხსნელის — მესიის განხორციელებას.

ფსალმუნებში ლაპარაკია იმ მტრობასა და დევნა-შევიწროებაზე, რითაც იყო გარშემორტყმული წინასწარმეტყველი დავითი; მაგრამ დავითის სახელის ქვეშ უნდა ვიგულისხმოთ თვით უფალი ჩვენი იესუ ქრისტე, ზოლო მის უბედურებათა ქვეშ — ყველა ის ტანჯვა-წამება, რაც ელოდა მომავალ მესიას.

ფსალმუნების კითხვისას მღვდელი კითხულობს თორმეტ საიდუმლო ლოცვას, რომლებშიც ჰმადლობს ღმერთს გასული ღამისათვის; შესთხოვს უფალს მართლმადიდებელ ქრისტიანთა გაძლიერებას, ცოდვათა მიტევებას, სარწმუნოებასა და სიყვარულს, ზეციური სასუფეველის დამკვიდრებას.

ფსალმუნების კითხვისას მღვდლის მიერ საიდუმლო ღოცვების კითხვა ნიშნავს იმას, რომ 30 წლამდე მაცხოვარი თუმცა ხალხში იყო, ხალხმა არაფერი იცოდა მის შესახებ. თვით ექვსი ფსალმუნის კითხვა მოასწავებს იოანე ნათლისმცემლის ქადაგებას შენანების შესახებ. ამიტომაცაა, რომ ამ ფსალმუნების კითხვისას ზოგიერთ ეკლესიებში ტაძარს ნაკლებად ანათებენ.

ექვსი ფსალმუნის შემდეგ იკითხება დიდი კვერექსი, რომლის შემდეგაც საზეიმოდ სრულდება მორწმუნეთა საცხონებლად განკაცებული ღმერთის – იესუ ქრისტეს სადიდებელი: „ღმერთი უფალი და გამოგვიჩნდა ჩვენ, კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა“. ეს ადგილი ცისკრისა მოასწავებს იესუ ქრისტეს ნათლისღებასა და წმ. სამების გამოცხადებასაც. ამიტომაცაა, რომ ამ დროს ტაძარს უფრო მეტად ანათებენ.

„ღმერთი უფალის“ შემდეგ იგალობება ტროპარი. აღდგომის ტროპარებში იდიდება მაცხოვრის მიერ ჯოჯოხეთის დათრგუნვა და ძლევა სიკვდილისა. ტროპარის შემდეგ იკითხება დავითის ფსალმუნები გარკვეული წესით. მათი

კითხვისას ძველად მორწმუნეთათვის დაშვებული იყო ჯდომა. ფსალმუნებში მოცემულია წინასწარმეტყველება ძველი აღთქმისა იესუ ქრისტეზე. კანონის შემდეგ იკითხება სტიხოლოგიები, სადაც უფრო გარკვევითაა ასახული მაცხოვრის წამება და სიკვდილი. სტიხოლოგიებს მოსდევს მცირე კვერეჟი. ამის შემდეგ იწყება ყველაზე საზეიმო ნაწილი ცისკრისა. იხსნება აღსავლის კარი და შუა ეკლესიაში გამოსვენდება წმ. სახარება. ეკლესიას კიდევ უფრო მეტად ანათებენ. გუნდი იწყებს მე-19 კანონის გალობას: „აქედით სახელსა უფლისასა, აქედით მონანი უფალსა...“ ამ საგალობელს კიდევ უწოდებენ „ნეტარ არიანს“. მღვდელი და დაიკონი აკმევენ ეკლესიას.

აღსავლის კარის გაღება და წმ. სახარების გამოსვენება მოასწავებს მკვდრეთით აღდგომილი მაცხოვრის გამოცხადებას. მღვდლისა და დიაკვნის მსვლელობა ეკლესიაში კმევისას ნიშნავს ქრისტეს მოციქულებისა და მენელსაცხებლე დედების დიდ სიხარულს, გამოწვეულს იესუ ქრისტეს აღდგომით, წმ. სახარების შუა ეკლესიაში დასვენება კი იმას, რომ მაცხოვარმა მკვდრეთით აღდგომის შემდეგ, ამაღლებამდე,

ორმოცი დღე დაჰყო დედამიწაზე და ეცხადებოდა ხალხს. დიდ დღესასწაულებზე აქებდითის შემდეგ ეკლესიის შუა ნაწილში სადღესასწაულო ხატის წინ სამღვდელოების მიერ იგალობება სადიდებელი დღესასწაულის ან წმინდანის საქებლად. აღდგომის ცისკარზე აქ სრულდება ტროპარები: „კურთხეულ ხარ შენ უფალო, მასწავენ მე სიმართლენი შენნი; გუნდნი ანგელოზთანი...“, რომლებშიც ლაპარაკია იესუ ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომასა და მენელსაცხებლე დედებზე, რომელთაც გამოეცხადა ანგელოზი ღვთისა.

აღნიშნული ტროპარებისა და მცირე კვერექსის შემდეგ იგალობება იპაკო და ანტიფონი – სპეციალური მუხლები, სადაც შექებულია იესუ ქრისტეს მიერ ადამიანის გამოხსნა. ყველაზე ხშირად იგალობება IV ხმის I ანტიფონი: „სიყრმით ჩემითგან ფრიად მბრძვანან...“, რომელშიც ლაპარაკია იესუ ქრისტეს წყალობით მორწმუნეთათვის მოცემულ მხსნელ მადლზე.

ანტიფონების შემდეგ ითქმის საცისკრო ან დღესასწაულის წარდგომა, რასაც მოჰყვება წმ. სახარების კითხვა. აღდგომის საცისკრო სახარებები სულ თერთმეტია. ისინი იკითხება თან-

მიმდევრობით, კვირიაკების მიხედვით. მათში მოთხრობილია ქრისტეს აღდგომაზე და იმაზეც, თუ როგორ ეცხადებოდა იგი მოციქულებს აღდგომის შემდეგ. დღესასწაულებზე იკითხება დღესასწაულის სახარება.

მკვდრეთით აღდგომილი მაცხოვრის სადიდებლად მორწმუნენი გალობენ შემდეგ საგალობელს: „აღდგომა ქრისტესი ვიხილეთ...“ თუ დღესასწაული დაემთხვა უბრალო დღეს, მაშინ აღნიშნული საგალობელი არ იგალობება. მის ნაცვლად სრულდება დღესასწაულის საგალობელი.

დიაკონი ამბიონზე მაცხოვრის ხატის წინ კითხულობს ლოცვას: „აცხოვნე ღმერთო ერი შენი...“ მღვდლის ასამაღლებლის შემდეგ მორწმუნენი ემთხვევიან შუა ეკლესიაში დასვენებულ ხატსა და წმ. სახარებას. აქ ხდება ზეთის ცხებაც. მორწმუნეთა ზეთის ცხებისას მღვდელი ამბობს: „სახელითა მამისათა, და ძისათა, და სულისა წმიდისათა, ამინ“, ე.ი. წმ. სამების სახელით სცხებს მორწმუნეებს ნაკურთხ ზეთს და გამოსთქვამს იმის მტკიცე რწმენას, რომ სარწმუნოებით მისი მიმღებელნი მიიღებენ კურნებას, შვებას.

ზეთის ცხების დამთავრების შემდეგ წმ. სახარება შესვენდება საკურთხეველში, აღსავ-

ლის კარი იკეტება. იწყება სძლისპირების კითხვა. მთელი კანონი, ანუ რიგი საეკლესიო საგალობლებისა რომელიმე წმინდანისა თუ დღესასწაულისადმი განკუთვნილი, შესდგება ცხრა სძლისპირისაგან. თითოეული სძლისპირი თავის მხრივ შესდგება ტროპარებისაგან. შესდგება ტროპარებისაგან, რომლებშიც მოცემულია ეკლესიის ისტორია და ჩვენი პირადი ქება ღვთისა და წმინდანებისა. III, VI და IX სძლისპირების შემდეგ იკითხება მცირე კვერეჟი. რადგან IX სძლისპირი განკუთვნილია ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლისადმი, ამიტომ აღნიშნული სძლისპირის წინ დიაკონი აღამაღლებს საცეცხლურს ღვთისმშობლის ხატის წინ და ამბობს ასამაღლებელს: „ღვთისმშობელსა დედასა ნათლისასა, გალობით ვადიდებდეთ“. მგალობელნი აქებენ ყოველდ წმიდას შემდეგი საგალობლით: „ადიდებს სული ჩემი უფალსა და განიხარა სულმან ჩემმან ღვთისა მიმართ მაცხოვრისა ჩემისა...“ ჩასართავით: „უპატიოსნესსა ქერუბინთასა...“

სძლისპირების შემდეგ სამჯერ იგალობება: „წმიდა არს უფალი ღმერთი ჩვენი“ და იკითხება განმანათლებელი, რომელშიც გატარებულია აზრი იმისა, რომ მორწმუნენი გონებით უნდა

განათლდნენ, განსპეტაკდნენ უფალი ღმერთის ღირსეულად სადიდებლად. ამას მოსდევს 148-ე, 149-ე და 150-ე ფსალმუნების კითხვა: „ყოველი სული აქებდით უფალსა, აქებდით უფალსა ცათაგან, აქებდით მას მაღალთა შინა...“ ამ ფსალმუნებში წინასწარმეტყველი დავითი მოუწოდებს ყველას და ყველაფერს ღვთის სადიდებლად, რადგან ადამიანის ცოდვით დაცემა მთელი სამყაროს წუხილიცაა. იგივე აზრია გატარებული აქებდითის სადიდებლებშიც.

იხსნება აღსავლის კარი და მღვდელი ხელაპყრობილი ღაღადებს: „დიდება შენდა, რომელმან მოგვფინე ნათელი“. მღვდლის ამ სიტყვებს გადავყავართ ქრისტიანობის უძველეს ხანაში, რაც ერთხელ კიდევ გვახსენებს იმას, რომ ძველად ღამისთევის ლოცვა გრძელდებოდა მზის ამოსვლამდე. მღვდელი მორწმუნე ერის სახელით მაღლობს ღმერთს ახალი დღის დადგომასა და მზის ნათელის ხელახალი ხილვისათვის. ხილული ნათელის ქვეშ მორწმუნენი გულისხმობენ სარწმუნოებრივ-ღვთაებრივ ნათელსაც, რომელსაც ეზიარნენ იესუ ქრისტეს წყალობით. გუნდი გალობს მეუფე ღიძების სადიდებელს: „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა...“, რომელსაც დაას-

რულებს წმიდა სამების საგალობლით: „წმიდაო ღმერთო, წმიდაო ძლიერო, წმიდაო უკვდავო, შეგვიწყალებს ჩვენ“. ამ საგალობლით ქმნილება აღიღებს შემოქმედს, როგორც ანგელოზნი, ისე ადამიანები, როგორც ზეციური, ისე ქვეყნიური ეკლესიები აღიღებენ ქვეყნიერების შემოქმედს.

აღნიშნულის შემდეგ იგალობება დღესასწაულის ტროპარი, ხოლო აღდგომის დღეს – ტროპარი აღდგომისა კენტი ან ლუწი ხმის მიხედვით: I, III, V და VII ხმაში იკითხება: „დღეს ცხოვრება არს ყოვლისა სოფლისა...“, ხოლო II, IV, VI და VIII ხმაში: „აღსდგეს საფლავისაგან და ჯოჯოხეთისა საკრეველნი შემუსრენ...“ ამ ტროპარებში ლაპარაკია ქრისტეს აღდგომასა და იმ სიძნელებზე, რომლებიც გადახდათ მოციქულებს ქრისტიანობის ქადაგებისას.

შემდეგ სრულდება მრჩობლი და თხოვნითი კვერექსები. ცისკარი მთავრდება დიდი ჩამოლოცვით, სადაც ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა და სხვა წმინდანების შუამდგომლობით შესთხოვს მკვდრეთით აღდგომილ მაცხოვარს მორწმუნეთა შეწყალებასა და ცხოვნებას. აღსავლის კარი და კრეტსაბმელი იხურება.

ცისკარს მოებმის I ჟამნი, რითაც მთავრდება ღამისთევის ღოცვა.

ჟამნი და მათი კითხვის წესი

ძველ აღთქმაში დღე იყოფოდა ოთხ ნაწილად, ოთხ ჟამნად (დროდ), რომლებშიც შედიოდა I, III, VI და IX ჟამნები. თითოეულ მათგანზე ადამიანი ვალდებული იყო შეესრულებინა გარკვეული ლოცვები. ჟამნები სრულდება დღესაც, ოღონდ სხვა მნიშვნელობით.

ძველი აღთქმის ღვთისმსახურება ძირითადად ფსალმუნების კითხვა-გალობისაგან შედგებოდა, ამიტომ ქრისტიანული ჟამნებიც თავდაპირველად მხოლოდ ფსალმუნებს შეიცავდნენ. შედარებით გვიან მოხდა ჟამნებში ქრისტიანული ლოცვებისა და საგალობლების შეტანა.

I ჟამნი მოიცავს ჩვენი დროის 7, 8, 9 საათს. ეს ის დროა, როდესაც მაცხოვარი ჩვენი იესუ ქრისტე იყო მიყვანილი პილატესთან. I ჟამნი სრულდება ცისკრის შემდეგ;

III ჟამნი (10, 11, 12 საათი) გვაგონებს მაცხოვრის სასამართლოს და ტანჯვას პილატესთან;

VI ჟამნი (1, 2, 3 საათი) ეს ის დროა, როდესაც მაცხოვარმა იტვირთა ჯვარი, ავიდა გოლგოთაზე და იქნა ჯვარცმული. III და VI ჟამნები იკითხება წმ. იოანე ოქროპირის და წმ. ბასილი დიდის წირვების წინ;

IX ჟამნი (4, 5, 6 საათი) ეს ის დროა, როდესაც ჯვარცმულმა იესუ ქრისტემ განუტევა სული. ეს ჟამნები იკითხება უბრალო დღეებში მწუხრის წინ.

ჟამნების შესრულების სქემა:

1. დასაწყისი;
2. სამი ფსალმუნი;
3. დიდება, აწდა, ალილოუია;
4. ტროპარი დღისა და წმიდისა;
5. ღვთისმშობლის ლოცვა;
6. დასაწყისი ლოცვები;
7. კონდაკი დღისა და წმიდისა;
8. „უფალო შეგვიწყალებ“ 40-ჯერ; „რომელი ყოველსა ძღესა...“ „უფალო შეგვიწყალებ“ 3-ჯერ; დიდება, აწდა; „უპატიოსნესსა ქერუბიმთასა...“;
9. ბოლო ლოცვა უფლისადმი.

განმარტება ლიტურგიისა

სადმართო ლიტურგია რამოდენიმე სახელ-ითაა ცნობილი. პირველი სახელწოდება — ლიტურგია, — ბერძნულია და ნიშნავს „საერთო მსახურებას“, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ წმ. ზიარების საიდუმლოში ღვთისადმი შეიწირება მსხვერპლი მთელი მორწმუნე ერისათვის, ცოდვებისათვის როგორც ცოცხალთა, ისე მკვდართა. ბერძნები წმ. საიდუმლოს ზიარებას უწოდებდნენ „ევქარისტიასაც“, ამიტომ ლიტურგია ხშირად იწოდება ევქარისტიად. მოციქულთა დროს ლიტურგიას კიდევ უწოდებდნენ „პურის განტეხას“ (საქმე, მოც. 3.46).

წირვაზე მორწმუნენი იხსენიებენ იესუ ქრისტეს ცხოვრებასა და სწავლებას მაცხოვრის შობიდან მის ამაღლებამდე.

ლიტურგიის შესრულების წესი ასეთია: თავდაპირველად მზადდება მასალა და საკრალური ნივთები საიდუმლოს შესასრულებლად. შემდეგ მორწმუნენი ემზადებიან საიდუმლოსათვის, ბოლოს სრულდება თვით საიდუმლო და მორწმუნენი ეზიარებიან. ამიტომ ლიტურგია იყოფა სამ ნაწილად:

1. კვეთა;
2. კათაკმეველთა ლიტურგია;
3. მართალთა ლიტურგია.

1. კვეთა

ლიტურგიის პირველ ნაწილს, რომელზედაც მზადდება მასალა წმიდა საიდუმლოს შესასრულებლად, ეწოდება კვეთა.

ძველად წირვაზე მოსულ ქრისტიანებს თან მოჰქონდათ პური და ღვინო წმ. ზიარებისათვის, ამიტომაც უწოდებენ კვეთას „პროსკომიდიას“ — რაც ბერძნულად ნიშნავს მოტანას.

წმ. ზიარების საიდუმლოს შესასრულებლად აუცილებელია პური და ღვინო. პური საჭიროა გაფუებული, რადგან სწორედ ასეთი პური იხმარა ქრისტემ საიდუმლო სერობაზე. გარეგნულად პური ანუ სეფისკვერი უნდა იყოს: 1. მრგვალი; 2. ორნაწილიანი, ქრისტეს ორბუნებოვნების აღმნიშვნელი, — ღვთაებრივისა და ადამიანურისა; 3. თავზე გამოსახული უნდა ჰქონდეს ჯვარი, ნიშნად იმისა, რომ აღნიშნული პური ღვთისმსახურებისთვისაა განკუთვნილი; და 4. ჯვარზე უნდა იყოს გამოსახული შემდეგი წარწერა: $\frac{79}{48} | \frac{17}{15}$ „იესუ ქრისტე ძლე-

ვა“, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქრისტემ ყველას სძლია. ღვინო უნდა იყოს ყურძნისა, წითელი ფერის. ყურძნის იმიტომ, რომ თვით მაცხოვარი საიდუმლო სერობაზე ეზიარა ყურძნის ღვინით, რაც შეეხება წითელს – იგი სისხლის ფერია. კვეთისათვის საჭიროა ხუთი სეფისკვერი, რომელიც გვაგონებს მაცხოვრის მიერ ხუთი პურით ხუთი ათასის დაპურებას.

წირვის დაწყების წინ მღვდელი იკეთებს ოლარს, დადგება დახურული აღსავლის კარის წინ ამბიონზე და კითხულობს ე.წ. „შემთხვევის ლოცვებს“; შემდეგ შედის საკურთხეველში, იმოსება სრული სამღვდლო შესამოსელით, იბანს ხელებს, რაც მის სულიერ სიწმიდესა და მზადყოფნას გამოხატავს წმ. საიდუმლოს შესასრულებლად (ძველად ღვთისმსახურნი ხელებს იბანდნენ წმ. შესაწირავის სამკვეთლოდან ტრაპეზზე გადასვენების წინ; ამიტომაცაა, რომ ახლაც მღვდელმთავარი ხელს იბანს „ქერუბიმთას“ გალობის დროს, დიდი გამოსვლის წინ). ამის შემდეგ მღვდელი მიუახლოვდება სამკვეთლოს და კვეთისათვის გამზადებული ხუთი სეფისკვერიდან ამოარჩევს საუკეთესოს, რომლიდანაც გარკვეული წესით ამზადებს ტარიგს,

– შესაწირავ ძღვენს. ასამაღლებლის შემდეგ აღნიშნულ სეფისკვერზე ლახვრით სამჯერ გამოსახავს ჯვარს და წარმოსთქვამს სიტყვებს: „მოსახსენებლად უფლისა ღვთისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესუ ქრისტესსა“. ამის შემდეგ იგი ლახვრით სეფისკვერს ჩააჭრის გვერდებს და ამბობს ისაია წინასწარმეტყველის სიტყვებს: „ვითარცა ცხოვარი კლუად მიიგუარა...“ და „ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისველისა...“ „სიმაბლთა თვისითა სასჯელი მისი მიეღო“, „ხოლო თესლტომი მისი ვინმე მიუთხრას“, „რამეთუ აღებულ არს ქუეყანით ცხოვრება მისი...“ (ისაია 53.7-8). შემდეგ ტარიგს ქვევიდან ჯვარის სახედ ჩაჭრის ამ სიტყვებით: „დაიკლვის ტარიგი ღვთისა აღმღებელი ცოდვათა სოფლისათა ცხოვრებისათვის სოფლისა ცხოვნებად“, დაასვენებს ფეშხუმზე, მარჯვნიდან ლახვრით უგმირავს და ამბობს: „ერთმან მხედართაგანმან ლახურითა განაღო გუერდი მისი და მეყუსეულად გარდამოხდა სისხლი და წყალი, და რომელმან იხილა ჰსწამა და ჭეშმარიტ არს წამება მისი“ (იოანე 19.34-35). ამ სიტყვებზე ბარძიმში ჩაასხამს ღვინოსა და წყალს და აკურთხებს შეერთებას.

მეორე სეფისკვერიდან ამოიღებს მოზრდილ ნაწილს ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლის სახელზე და მოათავსებს ფეშუმზე ტარიგის მარჯვენა მხარეს. მესამე სეფისკვერიდან ამოიღებს ნაწილებს ცხრა დასის სახელზე, რომელშიც შედიან: იოანე ნათლისმცემელი, წინასწარმეტყველნი, მოციქულნი, მღვდელ-მთავარნი, მოწამენი, ღირსნი მამანი და დედანი, უვერცხლონი, ღვთისმშობლის მშობლები და ყოველნი წმინდანნი, და ბასილი დიდი ან იოანე ოქროპირი, ვისი წირვაც იქნება შესასრულებელი. აღნიშნული ცხრა ნაწილი მოთავსდება ტარიგის მარცხენა მხარეს. მეოთხე სეფისკვერიდან მღვდელი ამოიღებს ორ ნაწილს: ერთს პატრიარქისა და მისი დასის სახელზე, ხოლო მეორეს — ღვთივდაცული ერის, მთავრობისა და მხედრობის სახელზე და ათავსებს ტარიგის ქვემოთ. მეხუთე სეფისკვერიდან ამოიღებს ერთ ნაწილს მიცვალებულთათვის. ამით მთავრდება კვეთა და მოიხსენიება როგორც ცოცხალნი, ისე მიცვალებულნი, ამოიღება ნაწილები შემოწირული სეფისკვერიდანაც და მოთავსდება ტარიგის ქვედა მხარეს.

მღვდელი აკურთხებს სასაკმევლეს, იღებს ვარსკვლავს, შემოატარებს სასაკმევლეზე და

დაადგამს ფეშხუმს; ასევე შემოატარებს მცირე დაფარნებს საცეცხლურზე და დააფარებს ბარძიმ-ფეშხუმს, ხოლო დიდ დაფარნას — ორივეს. ამ მოქმედებათა შესრულებისას იკითხება საგანგებო ლოცვები. ამის შემდეგ მღვდელი კითხულობს საერთო ლოცვას წინადაგებული ძღვენისათვის, სადაც იხსენიებს როგორც შემომწირველთ, ისევე იმათ, ვისთვისაც შემოსწირეს. ბოლოს ხდება მცირე ჩამოლოცვა.

კვეთის შესრულებისას საეკლესიო ნივთებს და მოქმედებებს აქვთ შემდეგი სიმბოლური მნიშვნელობანი:

ფეშხუმი ნიშნავს ცას, ვარსკვლავი — იმ სასწაულებრივ ვარსკვლავს, რომელიც ქრისტეს შობისას წინ უძღოდათ მოგვებს; მცირე დაფარნები ის სახვევებია, რომლებითაც ახლადშობილი ყრმა იესუ იქნა შეხვეული და ბაგაში მიწვენილი. დიდი დაფარნა — ის ტილოა, რომელშიც იყო შეხვეული იესუს გვამი. ბარძიმი ნიშნავს იმ ჭურჭელს, რითაც აზიარა ქრისტემ საიდუმლო სერობაზე; სამკვეთლო მოასწავებს ბეთლემის ბაგასაც, სადაც უფალი ჩვენი იშვა და კიდევ გოლგოთას, სადაც იგი იქნა ჯვარცმული. მთელი სეფისკვერი რისგანაც უნდა

დამზადდეს ტარიგი ღვთისა, გამოხატავს ღვთისმშობელს, რომლისგანაც უნდა იშვას იესუ ქრისტე. როცა მღვდელი დებს სეფისკვერს ფეშხუმზე, იგი მოასწავებს მღვდელმთავარს, რომელმაც ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელი შეიყვანა წმიდათაწმიდაში. ნაკვეთი ნაწილები ტარიგის გარშემო ფეშხუმზე ნიშნავს ეკლესიას, ქრისტეს მიერ დაფუძნებულს. კმევა კვეთისას ნიშნავს სული წმიდის მადლის გადმოსვლას შესაწირავ ძღვენზე. საერთოდ მღვდლის მიერ წმიდა ტარიგის მომზადება გამოხატავს იესუ ქრისტეს შობასა და ჯვარცმას.

2. კათაკმეველთა ლიტურგია

ლიტურგიის მეორე ნაწილს ეწოდება კათაკმეველთა ლიტურგია, რადგან მასზე დასწრების უფლება აქვთ კათაკმეველთაც, ე.ი. იმათ ვინც ემზადება მოსანათლად და იმათაც, ვინც მონანიებაშია, ე.ი. ვინც დაყენებულია წმ. ზიარებისაგან. კათაკმეველთა ლიტურგია არის¹ სწავლა-მოძღვრებითი ნაწილი წირვისა.

კვეთის დამთავრების შემდეგ მღვდელი ხელაღპყრობილი ევედრება ღმერთს, რომ გარდა-

მოავლინოს სული წმიდა მათზე და განაძლიეროს მსახურებაში.

დიაკონი მიიღებს მღვდლისაგან კურთხევას, გადის აღსავლის კარით ამბიონზე და ხმამაღლა ამბობს: „გვაკურთხენ მეუფეო“, რაც ნიშნავს შემდეგს: გვაკურთხე მეუფეო, რათა დავიწყოთ წირვა და მორწმუნე ერმა, — ტაძარში შეკრებილმა, მიიღოს მონაწილეობა ღვთის დიდებასა და მსახურებაში.

მღვდელი წმ. სახარებით ტრაპეზზე გამოსახავს ჯვარის სახეს და ამბობს წირვის ასამაღლებელს: „კურთხეულ არს მეუფება მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა...“ ამ ასამაღლებლით წირვის დასაწყისშივე აღიდებს მღვდელი წმ. სამებას. ამის შემდეგ დიაკონი ამბობს დიდ კვერექსს, რომელშიც თანმიმდევრობითაა ჩამოთვლილი ქრისტიანთა თხოვნა-ვედრებანი, და ის პირნი, რომელთათვისაც ლოცულობს მორწმუნე ერი. მღვდელი ამ დროს საკურთხეველში საიდუმლოდ ლოცულობს და ევედრება ღმერთს, რომ მოწყალება გარდამოავლონოს წმ. ტაძარსა და მასში შეკრებილ მორწმუნეებზე. დიდი კვერექის ბოლოს მღვდელი ამბობს ასამაღლებელს: „რამეთუ შვენის შენლ ეოველი დიდება, პატივი და თაყვანისცემა...“

ამის შემდეგ იგალობება ფსალმუნები: 102-ე „აკურთხევს სული ჩემი უფალსა...“ და 145-ე „აქებს სული ჩემი უფალსა...“ ეს ფსალმუნები ერთმანეთისაგან გამოყოფილია მცირე კვერექსით. თავიანთი შინაარსით აღნიშნული ფსალმუნები იწოდება გამოძსახველობით ფსალმუნებად, რადგან მათში უდიდესი მხატვრული სილამაზითაა ასახული მოწყალე ღვთისა და შეწყალება კაცობრიობისა. ამ საგალობლებს ანტიფონებსაც უწოდებენ. დიდ საუფლო და საღვთისმშობლო დღესასწაულებზე აღნიშნული ფსალმუნები არ იგალობება, არამედ მათ ნაცვლად სრულდება განსაკუთრებული მუხლები, რომელთა შინაარსიც შეესაბამება დღესასწაულს.

მე-2 ანტიფონის დასასრულს იგალობება „მხოლოდშობილი ძე და სიტყვა ღვთისა...“, რომელშიც მოცემულია მართლამდიდებლური სწავლება წმ. სამების მეორე პირზე – იესუ ქრისტეზე. ამას მოსდევს მცირე კვერექსი. შემდეგ ეკლესია მორწმუნეთა ყურადღებას ამახვილებს სახარების ცხრა ნეტარებაზე – სასუფეველზე (მათე 5.3-12), სადაც მოცემულია ჭეშმარიტი მორწმუნის სახე, თუ როგორი უნდა იყოს ქრისტეს მიმდევარი და როგორი სიხარუ-

ლი ელის მას ქვეყნიურის დათმენის შემდეგ. სასუფეველზე გაიხსნება აღსავლის კარები; მღვდელი აიღებს ტრაპეზიდან წმ. სახარებას, გადასცემს დიაკონს და გამოდის მასთან ერთად საკურთხევლიდან ჩრდილო კარებით. სამღვდელო პირების ამ გამოსვლას წმ. სახარებით ეწოდება „მცირე გამოსვლა“, რაც ნიშნავს იესუ ქრისტეს უდაბნოში ცხოვრებისა და მონათვლის შემდეგ ხალხისადმი მიქცევას და სახარების ქადაგებას.

დღევანდელ საეკლესიო მსახურებაში ამ გამოსვლას მხოლოდ სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს, უწინ კი ის აუცილებელი შესასრულებელი იყო. უძველესი ქრისტიანობის ხანაში წმ. სახარება ინახებოდა არა საკურთხეველში — ტრაპეზზე, როგორც დღეს ხდება, არამედ საკურთხევლის მახლობლად მდებარე ოთახში, რომელსაც „სადიაკვნე“ ან „საჭურჭლე“ ეწოდებოდა. როცა დადგებოდა სახარების წაკითხვის დრო, საზეიმოდ ხდებოდა მისი გადასვენება ტრაპეზზე. ძველად კვეთაც სრულდებოდა არა საკურთხეველში მოწყობილ სამკვეთლოზე, არამედ მოშორებით სხვა შენობაში. ასე, რომ მცირე გამოსვლამდე სამღვდელო პირნი თითქ-

მის არც კი შედიოდნენ საკურთხეველში. ამ-
იტომაცაა, რომ მღვდელმთავრის წირვაზე მცირე
შესვლამდე მღვდელმთავარი იმოსება, ისმენს
ჟამნობასა და კათაკმეველთა ლიტურგიის დიდ
ნაწილს არა საკურთხეველში, არამედ შუა ეკ-
ლესიაში, —კათედრაზე და საკურთხეველში შედის
მხოლოდ მცირე გამოსვლის შემდეგ.

მღვდელი აღსავლის კარის წინ საიდუმლოდ
კითხულობს ღოცვას, სადაც ევედრება ღმერთს,
რომ აკურთხოს და წმიდა ჰყოს მათი შესვლა,
და გამოუგზავნოს ანგელოზნი ღირსე-ული მსახ-
ურებისათვის. მღვდლის მიერ აღსავლის კარის
კურთხევის შემდეგ, დიაკონი აღამაღლებს წმ.
სახარებას, გამოსახავს ჯვარის სახეს და იტყვის
ხმამაღლა: „სიბრძნით აღემართენით“.

სანთელი, რომელიც მცირე გამოსვლისას
წინ უძღვის სახარებას, მოასწავებს იოანე
წინამორბედსა და ნათლისმცემელს და ახალი
აღთქმის ნათელს. მღვდლის გამოსვლა ჩრდი-
ლო კარიდან და აღსავლის კართან მისვლა
ნიშნავს იესუ ქრისტეს ქვეყნიურ მსვლელობას
— ცხოვრებას ნათლისღებიდან ჯვარცმამდე. აღ-
სავლის კარებში წმ. სახარებით ჯვრის გამო-
სახვა მოასწავებს მის ჯვარცმასა და ქვეყნიურ

სიკვდილს. შესვლის შემდეგ სახარება დასვენდება ტრაპეზზე, რაც ნიშნავს მაცხოვრის შუამდგომლობას ზეციური მამის წინაშე მორწმუნეთათვის. მღვდელი ემთხვევა მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის ხატს, რაც მოასწავებს ადამიანის ღმერთთან შერიგებას.

სახარების შესვლის შემდეგ, რომელსაც მორწმუნენი აღიქვამენ როგორც უშუალოდ ქრისტეს შესვლას, გუნდი გალობს: „მოვედით თავანის ვსცეთ და შეუვრდეთ ქრისტესა, გვაცხოვნენ ჩვენ ძეო ღმრთისაო, წმიდათა შორის საკვირველო, მგალობელნი შენნი ალილუია“. ამას მოებმის დღის ტროპარ-კონდაკი იმ წმიდანების გასახსენებლად და სადიდებლად, რომელთა ხსენებასაც აღნიშნავს წმ. ეკლესია ლიტურგიის შესრულების დღეს. ტროპარ-კონდაკის გალობა იმასაც ნიშნავს, რომ წმიდანები დაიმკვიდრებენ სასუფეველს.

საკურთხეველში შემოსული მღვდელი კითხულობს საიდუმლო ლოცვას, რომელშიც შესთხოვს ღმერთს, რომ შეიწიროს ცოდვილთაგან აღვლენილი სამ-წმიდა გალობა, რომ შეუნდოს მორწმუნებს ყოველგვარი ცოდვა. ლოცვას დაასრულებს ასამაღლებელით: „რამეთუ წმიდა ხარ

ღმერთო ჩვენო, და შენდა დიდებასა აღვა-
ლენთ, მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა,
აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.
დიაკონი ღვას მაცხოვრის ხატის წინ და ამბობს:
„უფალო აცხოვნე კეთილმსახურნი და ისმინე
ჩვენი“. ეს სიტყვები მღვდლის მიერ ზემოთ
წაკითხული ლოცვაა შემოკლებული სახით,
ამიტომ თუ წირვას მარტო მღვდელი ასრულებს
აღნიშნული მუხლი გამოიტოვება. დიაკონი
ოღარით მიუთითებს მორწმუნე ერზე და ხმამა-
ღლა ამბობს: „და უკუნითი უკუნისამდე“. ეს
სიტყვები არის მღვდლის მიერ წარმოთქმული
ასამაღლებლის დასასრული. ამის შემდეგ იგა-
ლობება „წმიდაო ღმერთო“ იმის აღსანიშნავად,
რომ უფალი ჩვენს ლოცვა-ვედრებას ისევე ისმენს
როგორც ანგელოზებისას.

ქრისტეს შობას, ნათლისღებას, აღდგომასა
და სულთმოფენობას, ასევე ლაზარესა და დიდ
შაბათს „წმიდაო ღმერთოს“ ნაცვლად იგალობება
„რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვიღებიეს და
ქრისტე შეგვიმოსიეს, ალილუია“. ამ საგალობ-
ლის შინაარსი ასეთია: ყველა ქრისტეს მიერ
ნათელღებული, ქრისტესაკენ მიიქცეს. ძველად
კათაკმევლები ძირითადად ინათლებოდნენ ზე-

მოთ აღნიშნულ დიდ დღესასწაულებზე, ამიტომაც სრულდებოდა ეს საგალობელი. ჯვრის თაყვანისცემის დღესასწაულზე „წმიდაო ღმერთოს“ ნაცვლად იგალობება „ჯვარსა შენსა“.

„წმიდაო ღმერთოს“ გალობის შემდეგ წაიკითხება სამოციქულო და სახარება. იმისათვის, რომ შეამზადოს მლოცველნი მოსასმენად, დიაკონი მოუწოდებს ერს: „მოხედენ“ (იყავით ყურადღებით). სამოციქულოს წინ უძღვის დღის წარდგომა თავისი მუხლებით, რომლებშიც მოკლელაა გადმოცემული შინაარსი წასაკითხი სამოციქულოსი და დღესასწაულისა. ამ დროს მღვდელი დგას მაღალ დასაჯდომელთან, რაც მეუფე დიდების უზენაეს ადგილსა და ელეონის მთას განასახიერებს. სამოციქულოს კითხვა მოასწავებს მოციქულთა ქადაგებას ქვეყნად. მისი კითხვისას მღვდელი ასრულებს კმევას, რაც ნიშნავს სული წმიდის მადლს, რითაც იყვნენ აღვსილნი მოციქულები ქვეყნად ქრისტიანობის ქადაგებისას და რამაც დაახლოვა ისინი ხალხს. მღვდელი, რომელსაც მოციქულთა თანასწორი უფლებები აქვს, კმევის შემდეგ დამჯდარი ისმენს სამოციქულოს, ხოლო სახარებას მოისმენს ფეხზემდგომარე, თავდახრილი. სამოციქულოს

შემდეგ იგალობება „ალილუია“ რაც ნიშნავს: უფალი მოდის, ადიდეთ იგი. წმ. სახარების კითხვას, რომელშიც სრულადაა წარმოდგენილი იესუ ქრისტეს ქვეყნიური ცხოვრება-მოღვაწეობა, სასწაულები და მოძღვრება, დასაწყისში და ბოლოს თან ახლავს სადღესასწაულო სადიდებელი: „დიდება შენდა უფალო, დიდება შენდა“. სამოციქულოსა და სახარების წაკითხვა წარმოადგენს საღმრთო ლიტურგიის მნიშვნელოვან მონაკვეთს, რადგან სწორედ აქ უშუალოდ უფალი ქადაგებს და ჰმოძღვრის ერს.

სახარების შემდეგ იკითხება მრჩობლი კვერექსი, რომელზეც იხსნება ოდიკი, რაც სიმბოლურად ნიშნავს იოსებ არიმათიელის მიერ ქრისტეს საფლავის მომზადებას.

მრჩობლი კვერექსის შემდეგ სრულდება მიცვალებულთა კვერექსი, სადაც მორწმუნენი ევედრებიან უფალს გარდაცვლილთა სულებისა და მათი ცოდვათა მიტევებისათვის. ამას მოჰყვება კათაკმევლთა კვერექსი, რითაც ღმერთს ევედრებით მათ შეწყალებას, ჭეშმარიტ გზაზე დაყენებას და იმას, რომ გახდნენ ღირსნი ნათლისღებისა. დიაკონის მოწოდებაზე „რაოდენი კათაკმევლნი ხართ განვლდით“, კათაკმევლნი ტოვებენ ტაძარს. ამით მთავრდება კათაკმევლთა ლიტურგია.

3. ლიტურგია მართალთა

მესამე ნაწილს საღმრთო ლიტურგიისას, რომელზედაც სრულდება წმ. საიდუმლო ზიარება-ეკქარისტია, ეწოდება ლიტურგია მართალთა, რადგან მასზე დასწრების უფლება აქვთ მხოლოდ მონათლულ მორწმუნეებს. მართალთა ლიტურგია პირობითად შეიძლება დავყოთ რამდენიმე ნაწილად:

1. გადასვენება წმ. ძღვნისა სამკვეთლოდან ტრაპეზზე;
2. მორწმუნეთა მომზადება ძღვნის კურთხევისათვის;
3. წმიდა საიდუმლო ზიარების შესრულება;
4. მორწმუნეთა მომზადება საზიარებლად;
5. ზიარება;
6. სამადლობელი ლოცვები ზიარების შემდგომ;
7. ჩამოლოცვა.

მართალთა ლიტურგია იწყება შემოკლებული დიდი კვერექსით, რომელიც მთავრდება ასამაღლებლით: „რათა ძღიერებითა შენითა...“ ამის შემდეგ იგალობება: „რომელი ქერუბინთა საიდუმლოდ ვემსგავსენით, და ცხოველსმყოფელსა სამებასა, სამწმიდა არსობისა გალობასა შევსწირავთ, ყოველივე მსოფლიო დაუტევოთ ზრუნვა, და ვითარცა მეუფისა ყოველთასა, შემ-

წყნარებელსა ანგელოსთაებრ უხილაგად, ძღვნის შემწირველთა წესთასა, ალილუია, ალილუია, ალილუია“. გაიხსნება აღსავლის კარები, რადგან ახლა უნდა მოხდეს ძღვნის გადატანა სამკვეთლოდან ტრაპეზზე აღსავლის კარების გავლით. აღნიშნულ მოქმედებას ეწოდება „დიდი გამოსვლა“.

„ქერუბინთას“ გალობის დროს მორწმუნენი ვემსგავსებით ქერუბიმებს, რომლებიც უფალს ემსახურებიან. მართალია ეს გალობა ეკლესიებში დიდი გამოსვლით იყოფა ორ ნაწილად, მაგრამ შინაარსითა და წყობით ის ერთი მთლიანი საგალობელია.

წმ. ეკლესია მორწმუნეებს „ქერუბინთას“ გალობით დაახლოებით შემდეგს მოუწოდებს: „ჩვენ, რომლებიც წმ. შესაწირავის გადატანისას საიდუმლოდ ვემსგავსებით ქერუბიმებს, მათთან ერთად ვგალობთ სამწმიდა გალობას წმ. სამებისადმი, ყოველგვარი ქვეყნიური ზრუნვა დავთმობთ, განვახლდეთ, განვიწმიდნეთ, რომ ვატაროთ მეუფე დიდებისა, რომელსაც ახლა სინამდვილეში ემსახურება ანგელოზთა სიმრავლე“.

„ქერუბინთას“ პირველი ნაწილის გალობისას, მღვდელი კითხულობს საიდუმლო ლოცვას, რომელშიც სთხოვს ღმერთს მადლს, რომ ღირსეულად შეასრულოს წმ. საიდუმლო. დი-

აკონი ასრულებს კმევას. კმევის შემდეგ მღვდელი და დიაკონი ხელაპყრობილნი სამჯერ წარმოსთქვამენ „ქერუბინთას“ ლოცვას და გადადიან სამკვეთლოზე. დიაკონს, მარცხენა მხარზე დიდი დაფარნით, მოკრძალებით გამოქვს ფეშხუმი, ხოლო მღვდელს — ბარძიმი. გამოსვლა ხდება ჩრდილო კარიდან. ისინი ჩერდებიან აღსავლის კარის წინ, პირით ხალხისკენ და იწყებენ მოხსენიებას ერისას, პატრიარქისას, მღვდელმთავრებისას, მიცვალებულებისას და ცოცხლებისას. მღვდლისა და დიაკონის გამოსვლა ბარძიმ-ფეშხუმით სიმბოლურად ნიშნავს მაცხოვრის სვლას გოლგოთაზე, სამღვდლო პირების მოხსენიება კი იმას, რომ იესუ ქრისტე საშინელი წამების დროსაც ლოცულობდა ხალხისთვის, ცოდვილთა ხსნისათვის.

მოხსენიების შემდეგ სამღვდლო პირნი შედიან საკურთხეველში აღსავლის კარით და ბარძიმ-ფეშხუმს დაასვენებენ ტრაპეზზე. მაღლობელნი გალობენ „ქერუბინთას“ მეორე ნაწილს: „და ვითარცა მეუფისა...“

ოდიკი, რომელზედაც დასვენდება ბარძიმ-ფეშხუმი ნიშნავს საფლავს მაცხოვრისას. დიდი დაფარნა, რომლითაც იხურება ბარძიმ-ფეშხუმი

გამოხატავს იმ დიდ ლოდს, რითაც იქნა დაბეჭდილი ქრისტეს საფლავი; ვარსკვლავი, რომელიც რჩება ფეშხუმზე დროებით, ნიშნავს ბეჭედს, მართალ იოსების მიერ ქრისტეს საფლავის დაფარვის მიზნით მიგორებულ ლოდს, რომელიც შემდეგ დაბეჭდილ იქნა ებრაელების მიერ, კმევა წინადაგებული ძღვენისა ამ დროს ნიშნავს მაცხოვრის გვამისათვის ნელსაცხებლის ცხებას. აღსავლის კარისა და კრეტსაბმელის დახურვა მოასწავებს იესუ ქრისტეს ჯოჯოხეთში ჩასვლას მორწმუნეთა სულების გამოსახსნელად, აგრეთვე იმ მცველებს, რომლებიც დაყენებულ იყვნენ ურიების მიერ მაცხოვრის საფლავის დასაცავად.

წმ. შესაწირავის ტრაპეზზე გადასვენების შემდეგ იწყება მომზადება ძღვნის კურთხევისათვის. ამ მიზნით აქ იკითხება თხოვნითი კვერექსი, სადაც ჩვეულებრივ თხოვნა-ვედრებას დაემატება თხოვნა წინადაგებული ძღვენის შესახებ, რათა უფალმა მასზე გარდამოავლინოს სული წმიდა და განწმინდოს იგი.

კვერექსი მთავრდება ასამაღლებლით: „მოწყალებათათვის მხოლოდ-შობილისა ძისა შენისა...“. ამ ასამაღლებლით ეკლესია გამოთქვამს აზრს,

რომ შესაწირავის კურთხევისათვის საჭირო მადლს სულიწმიდისას მივიღებთ უფლის მოწყალების გამო.

მას შემდეგ მღვდელი აკურთხებს მორწმუნე ერს: „მშვიდობა ყოველთა“, დიაკონი მოუწოდებს მორწმუნეებს, რომ შეურიგდნენ ერთიმეორეს, შეიყვარონ ერთმანეთი, რამეთუ მშვიდობა და სიყვარულია საჭირო სული წმიდის მისაღებად: „ვიყვარებოდეთ ურთიერთარს, რათა ერთობით აღვიარებდეთ“. ეს არის მოწოდება ერთიანი სიყვარულისაკენ, რაზეც მგალობელნი პასუხობენ „მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, სამებასა, ერთარსებასა და განუყოფელსა“. ეს საგალობელი არის გაგრძელება დიაკონის მიერ წარმოთქმული მოწოდებისა, „...რათა ერთობით აღვიარებდეთ“-ის შემდეგ ბუნებრივია ისმის კითხვა: ვინ უნდა ვაღიაროთ ერთობითა და სიყვარულით? პასუხი ამ კითხვაზე შემდეგია: წმიდა სამება, ერთარსება და განუყოფელი. აღრინდელ ქრისტიანულ ეკლესიებში აღნიშნული სიყვარულის დასამტკიცებლად მორწმუნენი ერთმანეთს ემთხვეოდნენ ხოლმე: მამაკაცები — მამაკაცებს, დედები — დედებს. თანამედროვე ეკლესიაში ეს წესი შემორჩა მხოლოდ საკურთხეველში, სამღვდლო პირებს შორის, რომლებიც

ჯერ ემთხვევიან ფეშხუმს, დაფარნასა და ტრაპეზს და შემდეგ ერთმანეთს სიტყვებით: „ქრისტე არს ჩვენს შორის“, რაზეც პასუხობენ: „არს და იყოს“.

შემდეგ დიაკონი ამბობს: „კარნი, კარნი, სიბრძნით, მოხედენ“. ძველად ამ სიტყვებით დიაკონი მიმართავდა ეკლესიის კარებთან მდგომ მეკარეს, რათა ყურადღებით ედევნებინა თვალი კარებისათვის, რომ ტაძარში არ შემოსულიყო კათაკმეველთაგანი ან ვინმე ისეთი, ვისაც არ ჰქონდა ლიტურგიაზე დასწრების უფლება. სიტყვები „სიბრძნით მოხედენ“ განკუთვნილი იყო მორწმუნეთათვის და ნიშნავდა შემდეგს: ვიყოთ ყურადღებით ღვთისადმი უსისხლო მსხვერპლის შეწირვისას. მორწმუნენი კი გახსნილი აღსავლის კარის წინ, როგორც უშუალოდ უფლის წინ, კითხულობენ სარწმუნოების სიმბოლოს — „მრწამსს“, რითაც ამტკიცებენ თავიანთ აღმსარებლობას და კიდევ იმას, რომ მათ შორის არ ღვას მწვალებელი და წარმართი. დღეს სიტყვები „კარნი, კარნი“, ახსენებს მორწმუნეებს, რომ მათ გახსნან კარები თავიანთი გულისა და გონებისა, განდევნონ მათგან უცხო აზრები, რათა მიმართონ მთელი თავიანთი ყურადღება უდიდესი საიდუმლოსაკენ.

„მრწამსის“ გალობის დროს მღვდელი იღებს დიდ დაფარნას და არხევს წინადაგებული ძღვენის თავზე, რაც მასზე სული წმიდის ძალისა და მადლის ფრქვევას მოასწავებს. აღსავლის კარისა და კრეტსაბმელის გახსნა ასამაღლებელზე „კარნი, კარნი...“ ნიშნავს მიწისძვრასა და ტაძრის კრეტსაბმელის შუაზე გაპობას ჯვარზე იესუ ქრისტეს სიკვდილის დროს.

ამის შემდეგ იწყება ლიტურგიის უმთავრესი ნაწილი – კურთხევა წმიდა შესაწირავისა. დიაკონი ერთხელ კიდევ მოუწოდებს მორწმუნეებს, რომ შიშითა და მოკრძალებით მოემზადნენ წმ. საიდუმლოს შესასრულებლად: „ვსდგეთ კეთილად, ვსდგეთ შიშით, მოხედე წმიდასა ამას შესაწირავსა, მშვიდობით შეწირვადსა“. მორწმუნენი პასუხობენ: „წყალობა, მშვიდობა, შესაწირავი ქებისა“, რაც ნიშნავს: ჩვენ შემოგწირავთ იმ უსისხლო მსხვერპლს, რომელიც არის წყალობა და მადლი ღვთისა, რომელიც ადამიანებს მოგვეცა ღვთისაგან ნიშნად ღმერთისა და კაცის შერიგებისა.

ამის შემდეგ მღვდელი აკურთხებს და დალოცავს მორწმუნეებს წმ. სამების სახელით: „მადლი უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი და სიყვა-

რული ღვთისა და მამისა, და ზიარება სულისა წმიდისა, იყავნ თქუენ ყოველთა თანა“. მორწმუნე ერიც იგივეს უსურვებს მღვდელს და პასუხობს: „და სულისაცა შენისა თანა“. მღვდელი განაგრძობს: „ზე გვაქვდინ გულნი“, ე.ი. უფლისადმი ავამაღლოთ გულები ჩვენნი. ამაზე მორწმუნენი პასუხობენ: „გვაქვს უფლისა მიმართ“, ე.ი. ჩვენ ავამაღლდით უფლისადმი და შევემზადენით დიდი საიდუმლოს შესასრულებლად.

მოამზადებს რა თავის თავსა და მორწმუნეთ წმ. საიდუმლოსათვის, მღვდელი გადადის საიდუმლოს შესრულებაზე.

უფალმა ჩვენმა იესუ ქრისტემ საიდუმლო სერობაზე აღასრულა შემდეგი: 1.ადიდა ღმერთი; 2.აკურთხა და წმიდაჰყო პური და ღვინო; 3.ზიარების შემდეგ სერობა დაამთავრა მამა ღმერთისადმი ლოცვით: „მამაო წმიდაო, დაიცვენ ესენი სახელითა შენითა“ (იოანე 17.11). უფლის მსგავსად ჩვენთანაც ძღვნის კურთხევა შედგება სამი ნაწილისაგან: 1.სამაღლობელი ლოცვები წმ. შესაწირავის კურთხევის წინ; 2.თვით შესაწირავი კურთხევა; 3.მოწოდება ზეციური ეკლესიის წევრებისა და ლოცვა ქვეყნიური ეკლესიის წარმომადგენლებისა ცოცხ-

ალთა და მიცვალებულთათვის. მსგავსად იესუ ქრისტესი, რომელიც მადლობდა მამა ღმერთს წმ. ზიარების წინ საიდუმლო სერობაზე, მღვდელი იწვევს მორწმუნეებს ღვთისადმი მადლობის აღსავლენად შემდეგი ასამაღლებლით: „ვმადლობდეთ უფალსა“. მორწმუნენი ამ ღროს ღვთისადმი მადლობის გამოსახატავად ზრიან თავებს, გუნდი კი გალობს: „ღირს არს და მართალთაყვანისცემა მამისა, და ძისა, და წმიდისა სულისა, სამებისა ერთარსებისა და განუყოფელისა“. ამ ღროს ირეკება ეკლესიის ზარები, ნიშნად იმისა, რომ დაიწყო უმთავრესი ნაწილი ლიტურგიისა — წმ. ძღვნის კურთხევა, მათთვის, ვინც რაიმე მიზეზის გამო ვერ მოახერხა ეკლესიაში მისვლა, რათა ამ უმნიშვნელოვანეს წუთებში აღავლინონ ღვთის დიდება. მღვდელი ამ ღროს კითხულობს საიდუმლო ღოცვას, სადაც აქებს ღვთის მიერ შექმნილი სამყაროს უსასრულობას; მადლობს ღმერთს ადამიანის შექმნისა და გამოხსნისათვის, მოწყალებისათვის და იმისათვის, რომ ღირს-გვყოფს ჩვენგან უსისხლო მსხვერპლის მიღებას, რომელსაც ემსახურებიან ათასეულნი და ბევრეულნი ანგელოზნი. „მგალობელნი, მზმობელნი, მღალადებელნი

და მეტყველნი“ – მღვდლის მიერ წარმოთქმული ეს სიტყვები არის წინასწარმეტყველ ეზეკიელისა (1.4-24) და მოციქულ იოანე ღვთისმეტყველის (აპოკალიფსი 4.6-8) სიტყვები, რომელთაც წინასწარ იხილეს მეუფე ღიღებისა გარშემორტყმული ანგელოზებით, რომელნიც უღალადებდნენ „წმიდაო, წმიდაო, წმიდაო უფალო საბაოთ, სავსე არიან ცანი და ქვეყანა ღიღებითა შენითა, კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა, ოსანა მაღალთა შინა“. ამის გალობის დროს მღვდელი შეუდგება მეორე საიდუმლო ღოცვის კითხვას, სადაც იხსენებს საიდუმლო სერობასა და იმ სიტყვებს, რომლებიც წარმოსთქვა მაცხოვარმა წმ. ზიარების საიდუმლოს დაწესებისას, რომელთაც წარმოსთქვამს დიდი ხმით: „მიიღეთ და ჰსჭამეთ, ესე არს ხორცი ჩემი, თქვენთვის განტეხილი მისატევებელად ცოდვათა“ და „ჰსუთ ამისგან ყოველთა, ესე არს სისხლი ჩემი ახლისა აღთქმისა, თქვენთვის და მრავალთათვის დათხეული მისატევებელად ცოდვათა“. ამის შემდეგ მღვდელი იხსენიებს მაცხოვრის აღთქმას ზიარების შესრულებაზე („ამას ჰყოფდით მოსახსენებელად ჩემდა“), აღიღებს მაცხოვრის ტანჯვა-

წამებას, რითაც მან გამოისხნა კაცობრიობა, მის ჯვარცმას, აღდგომას, ამაღლებასა და მეორედ მოსვლას. ამ დროს დიაკონი მოწიწებით აღამაღლებს ბარძიმ-ფეშხუმს, მღვდელი კი წარმოსთქვამს: „შენნი შენთაგან, შენდა შემწირველნი, ყოველთა და ყოვლისათვის“ ე.ი. შენს მიერ ბოძებულს შენ შეგწირავთ ღმერთო ყველაფრისათვის, — შენი აღთქმის შესასრულებლად და ყველა იმ ტანჯვისათვის რამაც მიანიჭა ადამიანებს ხსნა. მორწმუნენი ამაზე პასუხობენ: „შენ გიგალობთ, შენ გაკურთხევთ, შენ გმაღლობთ უფალო და გევედრებით შენ ღმერთო ჩვენო“. ამის შემდეგ სრულდება სული წმიდის მოწვევის ლოცვები. მღვდელი განსაკუთრებული მოკრძალებით შესთხოვს უფალს სული წმიდის გარდამოვლენას მორწმუნეებზე და წინამდებარე ძღვენზე, განსაწმედელად და საკურთხებლად. ამის შემდეგ მღვდელი ხელაპყრობილი სამჯერ წარმოსთქვამს მესამე ჟამნის ლოცვას: „უფალო, რომელმან ყოვლადწმიდა სული შენი...“ დიაკონი ტროპარის პირველი წაკითხვის შემდეგ ამბობს: „გული წმიდაი დაბადე ჩემთანა ღმერთო და სული წრფელი განმიახლე გვამსა ჩემსა“, მეორედ კი იტყვის: „ნუ განმაგდებ მე

პირისა შენისაგან და სულსა წმიდასა შენსა ნუ მიმიღებ ჩემგან“. მღვდელი აკურთხებს ფეშხუმზე პურს სიტყვებით: „და ჰყავ უკუე პური ესე...“. „ამინ“. შემდეგ აკურთხებს ღვინოს: „ხოლო ბარძიშსა ამას შინა...“, „ამინ“. და ბოლოს აკურთხევს ორივეს: „შესცვალე სულითა შენითა წმიდითა“. „ამინ, ამინ, ამინ“.

აი, უმთავრესი და უწმიდესი ადგილი ლიტურგიისა. ამ დროს პური და ღვინო გარდაიქმნება ჭეშმარიტ ხორცად და სისხლად მაცხოვრისა. ღვთისმსახურნი და ყველა მორწმუნენი ტაძარში უდიდესი მოწიწებით ასრულებენ წმ. შესაწირავის წინ მეტანიას. მღვდელი წმ. ძღვენის კურთხევის შემდეგ მოიხსენებს მათ, ვისთვისაც შეიწირა ეს მსხვერპლი და პირველ რიგში წმინდანებს, რამეთუ მათი სახითა და მათი მეოხებით წმიდა ეკლესია განიმზადებს აღთქმულ ზეციურ სასუფეველს. ამ წმინდანებიდან ჩვენ განსაკუთრებით გამოვყოფთ ღვთისმშობელს: „უმეტესად ყოვლად წმიდისა, უხრწნელისა...“ მორწმუნენი ამაზე პასუხობენ ღვთისმშობლის საგალობლით: „ღირს არს ჭეშმარიტად...“ მღვდელი განაგრძობს საიდუმლო ლოცვებს: 1.მიცვალებულთათვის; 2.ჯანმრთელო-

ბისათვის: ეპისკოპოსთა, მღვდელთა, დიაკონთა და ყოველთა მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთათვის; მოიხსენებს აგრეთვე წმ. კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიას, ღვთივ-დაცულ ერს, მთავრობასა და მხედრობას; შემდეგ იხსენებს ეკლესიის მამამთავარს, რაზეც მორწმუნენი პასუხობენ: „ყოველთა და ყოვლისათვის“, ე.ი. მოიხსენე უფალო ყველა მორწმუნე მამაკაცი და დედაკაცი. შემდეგ მღვდელი ლოცულობს საიდუმლოდ ქალაქისა (სოფლისა) და მას შინა მცხოვრებთათვის, ლოცვას ამთავრებს ასამაღლებლით: „და მომეც ჩვენ უფალო ერთითა პირითა და ერთითა გულითა, დიდებად და გალობად ყოვლად პატიოსანსა და დიდად შუენიერსა სახელსა შენსა...“ ამის შემდეგ მღვდელი აკურთხებს მორწმუნე ერს: „და იყვნენ წყალობანი დიდისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი თქუენ ყოველთა თანა“.

წმ. ძღვენის კურთხევის ლოცვები მთავრდება თხოვნითი კვერექსით, რომელსაც დაემატება თხოვნა შეწირული და განწმედილი პატიოსანი ძღვნისათვის. ამ კვერექსში ითხოვს მღვდელი, რათა ღირს-ყოს მორწმუნენი წმ. საიდუმლოს მიღებისა. კვერექსი მთავრდება ასამაღლებლით:

„და ღირს მყვენ ჩვენ, მეუფეო, კადნიერებით დაუსჯელად კადრებად და ხლად შენდა ზეცათა ღვთისა მამისა და თქმად“. აღნიშნული ასამაღლებლის შემდეგ, რომელსაც მღვდელი წარმოსთქვამს ხელაღპყრობით, მორწმუნენი გალობენ საუფლო ღოცვას „მამაო ჩვენოს“. ამ დროს დიაკონი, რომელიც დგას აღსავლის კარის წინ, იკეთებს გინგილას ჯვარის სახედ იმიტომ: 1.რომ არ ჩამოუვარდეს იგი და დაუბრკოლებლივ ეზიაროს; 2.რათა გამოხატოს თავისი მოკრძალება წმ. ძღვენისადმი მსგავსად სერაფიმებისა, რომლებიც უფლის მსახურებისას იფარავენ სახეს თავიანთი ფრთებით (ისაია 6.2-3). შემდეგ მღვდელი აკურთხებს მრევლს და როდესაც ეს უკანასკნელი დიაკონის მოწოდებაზე „თავნი თქვენნი...“ თავს მოხრიან, საიდუმლოდ ავედრებს მათ უფალს, რომ დაუსჯელად აზიაროს ისინი წმ. საიდუმლოს. აქ იხურება აღსავლის კარები და კრეტსაბმელი. მღვდელი დიდი კრძალვითა და შიშით აღამაღლებს ფეშხუმზე წმ. ტარივს და ამბობს: „წმიდაა წმიდათა“. აზრი ამ სიტყვებისა შემდეგია: წმიდა შესაწირავი შეიწირება მხოლოდ წმინდანებისაგან. მორწმუნენი დარწმუნებულნი თავიანთ ცოდვასა და

უღირსებაში, სასოებით აღავლენენ: „ერთ არს
წმიდა ერთ არს უფალი იესუ ქრისტე, სადიდუ-
ბელად ღვთისა მამისა. ამინ“. ამის შემდეგ
ღვთისმსახურნი ეზიარებიან ქრისტეს ხორცსა
და სისხლს ცალ-ცალკე, მსგავსად მოციქულთა.
წმ. ზიარების დროს მორწმუნეთა შორის დიდი
სულიერი აღმაფრენისათვის იგალობება საგანგე-
ბო საგალობლები, ზოგჯერ ითქმის ქადაგებანი.

სამღვდლო პირთა ზიარების შემდეგ იხ-
სნება კრეტსაბმელი და აღსავლის კარები ერისკ-
აცთა საზიარებლად, რაც სიმბოლურად გვახ-
სენებს მიწის ძვრას, რომელიც თან მოჰყვა
ქრისტეს აღდგომასა და საფლავიდან ლოდის
გადაგორებას. ზიარების შემდეგ მღვდლის ბარ-
ძიმით გამოსვლა ამბიონზე მოასწავებს იმას,
რომ იესუ ქრისტე მკვდრეთით აღდგომის შემ-
დეგ ეცხადებოდა ხალხს, ხოლო ბარძიმის
საკურთხეველში შესვენება ნიშნავს მაცხოვრის
ზეცად ამაღლებას.

დიაკონის მოწოდებაზე: „შიშითა ღმრთისა-
თა და სარწმუნოებით მოვედით“, ერისკაცნი
შიშითა და მოკრძალებით გულზე ხელგადაჯ-
ვარედინებულნი ამბობენ ზიარების ლოცვას (ამ
ლოცვას ზიარების წინ კითხულობენ ასევე

სამღვდელი პირნიც), რომელშიც აღიარებენ თავიანთ რწმენას ქრისტესადმი და ითხოვენ მისგან წმ. საიდუმლოს ღირსებით მიღებას. მღვდელი აზიარებს ერის ხალხს მაცხოვრის ხორციტა და სისხლით. ზიარების შემდეგ ზიარებულნი ემთხვევიან ბარძიმს გარედან და დააყოლებენ ღვინოს თბილი წყლით ანუ სარღვნელს, რათა პირის ღრუში არ დარჩეს მცირე ნაწილაკიც კი წმ. ხორცისა.

ერისკაცთა ზიარების შემდეგ საკურთხეველში შესული მღვდელი ფეშხუმზე დარჩენილ წმ. ნაწილებს ჩაუშვებს ბარძიმში, რაც ნიშნავს მათ წმ. სისხლით განწმენდა-განბანას მათი ცოდვებისაგან. შემდეგ მღვდლის მიერ ხდება ერის კურთხევა: „აცხოვნე, ღმერთო, ერი შენი და აკურთხე სამკვიდრებელი შენი“. ამაზე მგალობელნი პასუხობენ: „ნათელი ჭეშმარიტი ვიხილეთ, ზეცათა სული მოვიღეთ, ვპოვეთ სარწმუნოებაი ჭეშმარიტი და განუყოფელსა სამებასა თაყვანი ვცეთ, რათა გვაცხოვნეს ჩვენ“, რაც ნიშნავს, რომ წმ. ზიარებისაგან განვიწმიდებით ცოდვებისაგან და ვხედავთ ღვთის ნათელს. დიაკონს ფეშხუმში გადააქვს სამკვეთლოზე, მღვდელი მიიღებს ბარძიმს და დაბალი

ხმით ამბობს: „კურთხეულ არს ღმერთი ჩვენი“. წმ. ბარდიმით აკურთხებს ხალხს და ხმამაღლა იტყვის: „ყოვლადვე აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“, და გადასვენებს სამკვეთლოზე. ეს არის უკანასკნელი გამოვლინება წმ. შესაწირავისა ხალხისადმი. მისი სამკვეთლოზე გადასვენება და მღვდლის ასამაღლებელი გვახსენებს იესუ ქრისტეს ზეცაში ამაღლებასა და მის აღთქმას: „და, აჰა, ესერა მე თქვენთანა ვარ ყოველთა დღეთა და ვიდრე აღსასრულამდე სოფლისა, ამინ“. მორწმუნენი წმ. შესაწირავის წინაშე ხრიან თავებს, როგორც უშუალოდ ქრისტეს წინაშე და მადლობენ ღმერთს წმ. საიდუმლოს მიღებისათვის. აქ იკითხება უკანასკნელი სამადლობელი კვერექსი, რომელიც მთავრდება მღვდლის ასამაღლებლით: „რამეთუ წმიდა ხარ შენ ღმერთო ჩვენო...“

წმ. შესაწირავის ტრაპეზიდან სამკვეთლოზე გადასვენებითა და კვერექსით მთავრდება საღმრთო ლიტურგია. მღვდელი მიმართავს მორწმუნეებს: „მშვიდობით წარვიდეთ“ ე.ი. მშვიდობით გავიდეთ ტაძრიდან. ამაზე მორწმუნენი პასუხობენ: „სახელითა უფლისათა“. ამის შემდეგ მღვდელი გამოდის საკურთხევლიდან და

ამბიონის წინ კითხულობს ლოცვას, სადაც იგი კვლავ შესთხოვს მაცხოვარს ხსნას ერისას, ეკლესიის, ღვთისმსახურთა და ყოველთა ქრისტიანთა კეთილდღეობას.

ამბიონის ლოცვის დამთავრების შემდეგ მორწმუნენი კვლავ აღავლენენ ლოცვას ღვთისადმი ამ სიტყვებით: „იყავნ სახელი უფლისა კურთხეულ ამიერითგან და უკუნისამდე“. შემდეგ იკითხება სამადლობელი ფსალმუნი 33-ე „ვაკურთხო უფალი ყოველსა ჟამსა...“ ეს ის ფსალმუნია, რომელსაც ძველად მორწმუნეთა ზიარებისას გალობდნენ ქრისტიანები. ამის შემდეგ მღვდელი უკანასკნელად აკურთხებს ხალხს: „აკურთხევა უფლისა თქვენზედა, მისითა მადლითა და კაცთმოყვარებითა...“ და ბოლოს ასრულებს ჩამოლოცვას, სადაც ყოვლად-წმიდა ღვთისმშობლისა და სხვა წმინდანების შუამდგომლობით სთხოვს ღმერთს მორწმუნეთა შეწყალებასა და კეთილდღეობას. გუნდი გალობს მრავალჟამიერს. მორწმუნენი ემთხვევიან ჯვარს და მიიღებენ წმ. სეფისკვერს.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ეკლესიად ღმრთისა ცხოველისად სუეტი
და სიმტკიცე ჭეშმარიტებისად 3

ქრისტეანის განსაკუთრებული ღოცვები
უწინარეს ღვთისმსახურებისა და
ღვთისმსახურების ჟამს 15
სადმართო ლიტურგია 24

მწუხრის განმარტება 57
ცისკრის განმარტება 68
ლიტურგიის განმარტება 78

რედაქტორი დეკანოზი არჩილ მინდიაშვილი.

წიგნზე მასტრიდია (დალი) დემეტრაშვილი;
მუშაობდნენ: მარიამ ბოხუა და მარიამ მაჩაიძე (კომ-
პიუტერული მომსახურება).

თ ბ ი ლ ი ს ი
2000 წელი

საქართველოს საპატრიარქოს
საგამომცემლო-ბეჭდვითი ცენტრი